

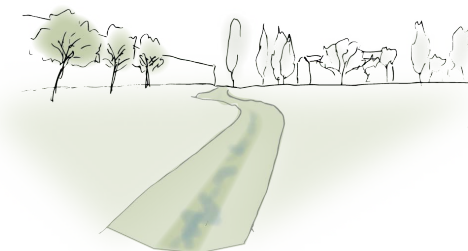
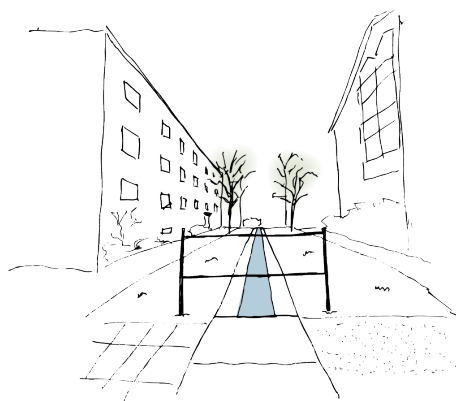

Amanda Jankowska och My Gander

Hållbara städer och estetikens betydelse

- en analys av utformning och upplevelse i Augustenborg

Sustainable Cities and the Value of Aesthetics - An Analysis of Space and Perception in Augustenborg

Självständigt arbete 30 hp

Sveriges lantbruksuniversitet, SLU

Institionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Landscape Architecture Master's Programme

Alnarp 2025

Hållbara städer och estetikens betydelse – en analys av utformning och upplevelse i Augustenborg

Sustainable Cities and the Value of Aesthetics - An Analysis of Space and Perception in Augustenborg

Amanda Jankowska & My Gander

Handledare: Tobias Emilsson, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Bitr. handledare: Caroline Dahl, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Examinator: Patrik Olsson, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning: 30 hp

Nivå och fördjupning: A2E

Kurstitel: Independent Project in Landscape Architecture

Kurskod: EX0852

Program: Landscape Architecture Master's Programme

Kursansvarig inst.: Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2025

Omslagsbild: Amanda Jankowska

Nyckelord: hållbar stadsutveckling, socioekologisk stadsutveckling, estetisk hållbarhet, miljöetik, Augustenborg

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Fulltexten kommer dock i samband med att dokumentet laddas upp arkiveras digitalt.

Om ni är fler än en person som skrivit arbetet så gäller krysset för alla författare, ni behöver alltså vara överens. Läs om SLU:s publiceringsavtal här: <https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-och-publicera/avtal-for-publicering/>.

☒ JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

☐ NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.

FÖRORD

Vi vill tacka våra handledare Tobias Emilsson och Caroline Dahl för alla kloka råd, kunskap och vägledning genom detta arbete.

Därutöver vill vi även rikta ett tack till Erik Stenberg, Annika Kruuse och Ellinor Portinson för att ni velat dela med er av viktiga insikter och vigt er tid till att medverka i våra intervjuer.

Slutligen vill vi tacka våra nära och kära för stöd och engagemang under arbetets gång.

SAMMANFATTNING

Denna studie undersöker bostadsprojekt med hållbara ambitioner, med särskilt fokus på Augustenborg i Malmö, som lyfts fram som en föregångare för hållbar stadsomvandling. Syftet med uppsatsen är att undersöka utformningen av Augustenborg och människors uppfattningar kring detta, för att fördjupa förståelsen av samspelet mellan ekologiska, sociala och estetiska aspekter.

Kvalitativa metoder har använts, med Augustenborg som fallstudie och intervjuer med yrkesverksamma som arbetar med hållbarhetsprojekt. Med hjälp av detta kartlägger arbetet lärdomar och insikter från Augustenborg och liknande projekt, såsom Gröna Solberga. Resultaten visar att långsiktiga hållbara lösningar kräver mer än bara tekniska insatser, de bygger till stor del även på samverkan och integrering av socioekologiska och estetiska värden.

Slutsatsen är att ett integrerat angreppssätt är avgörande, då en hållbar framtid kräver ett helhetsperspektiv där miljö, sociala faktorer och en förnyad syn på estetik samspelar och samverkar. Genom att ta vara på lärdomar från tidigare projekt kan vi bli bättre rustade för att möta framtidens komplexa utmaningar.

Nyckelord: hållbar stadsutveckling, socioekologisk stadsutveckling, estetisk hållbarhet, miljöetik, Augustenborg

ABSTRACT

This study examines sustainable urban development with sustainable ambitions, with a special focus on Augustenborg in Malmö, which is highlighted as a forerunner in implementing sustainable strategies in urban transformation. The aim of the thesis is to study the structure of Augustenborg and people's perceptions of it, to provide a deeper understanding of the interplay between ecological, social, and aesthetic aspects.

Qualitative methods have been used, including Augustenborg as a case study, together with interviews with professionals working on sustainability projects. The thesis maps out lessons and insights from Augustenborg and similar projects such as Gröna Solberga. The results show that long-term sustainable solutions require more than just technical efforts- they are grounded in collaboration and integration of socio-ecological and aesthetic values.

The conclusion is that an integrated approach is crucial, as a sustainable future requires an inclusive perspective where environmental, social factors, and a revised understanding of aesthetics, are all integrated and interconnected. By drawing on lessons from previous projects, we can develop new strategies to address the complex challenges of the future.

Keywords: sustainable urban development, socio-ecological urban development, aesthetic sustainability, environmental ethics, Augustenborg

ORDLISTA

Blågröna lösningar - Grön infrastruktur som kopplas samman med stadens vattenhantering (IVL 2024)

Design - En kulturell produkt som är kopplad till både vår fysiska miljö och våra sociala relationer. Det är en handling som påverkar och påverkas av dessa faktorer. På så sätt möjliggör design både sociala och rumsliga aktiviteter. Detta bidrar till att skapa upplevelser som i sin tur kan förändra och utmana vår värdegrund och etik.

Estetik - Enligt Meyer (2008) krävs det en förändring av vår relation till hållbarhetsbegreppet, där estetik fyller en viktig funktion. Hon hävdar att estetisk upplevelse är en social och kulturell handling, där estetiska upplevelser påverkar våra värderingar och kan i sin tur bidra till att driva fram förändringar.

Hållbarhet (den konventionella beskrivningen) - *I Brundtlandrapporten beskriver man hållbar utveckling som följande: "En hållbar utveckling inbegriper såväl ekonomiska som sociala, kulturella och ekologiska aspekter". (Keeble 1988).*

Hållbarhet (uppsatsens definition) - För ett hållbart arbete är ett holistiskt angreppssätt avgörande, där miljömässiga, sociala och estetiska faktorer samverkar (Meyer 2008).

Miljöetik - Estetiska upplevelser kan bidra till ökad miljöetik, vilket är den viktigaste anledningen till att bry sig om hur vi utformar och formger hållbara landskap (Meyer 2008).

Samverkansprocess - Ett arbetssätt som bygger på medinflytande och delat ansvar och ett aktivt hänsynstagande till alla aktörers synpunkter (SLU 2020).

Socioekologisk stadsutveckling - *"Hur sociala och ekologiska aspekter av hållbarhet är sammanlänkade, eller hur kopplingarna mellan socialt och ekologiskt i hållbarhetsarbete kan tydliggöras, både som möjliga synergier och konflikter" (Tunström et al. 2015).*

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	9
Problembeskrivning	10
Syfte och frågeställning	13
Bakgrund	13
2. TEORI OCH METOD	22
Teori	23
Metod	27
3. RESULTAT	31
Integrerat hållbarhetsarbete	32
Grannskapsenheten Augustenborg	35
Ekostaden	45
Greenhouse	49
4. DISKUSSION & SLUTSATS	52
Diskussion	53
Slutsats	57
5. REFERENSER	58

PROBLEMBESKRIVNING

Klimatanpassningar i städer

Mänsklighetens påverkan på planeten är påtaglig. Ökade utsläpp och förändringar av markanvändningen påverkar planetens ekosystem och klimat. Globalt sett leder detta till en minskning av den biologiska mångfalden och ökar risken för mer extrema väderfenomen (SMHI 2023). I Sverige förväntas en markant ökning av nederbörd i hela landet, både sett till intensitet och frekvens. I och med de oftare förekommande och kraftiga regnen ökar även risken för översvämningar (Naturvårdsverket 2024).

Städer är särskilt sårbara för översvämningar eftersom det naturliga vattnets kretslopp, där markinfiltration spelar en central roll, kraftigt begränsas av de många hårdgjorda ytorna som dominerar stadsmiljöer. Vattnet leds istället bort i rör, dessa är dock sårbara vid större nederbörd. Rören är vanligtvis dimensionerade efter mindre regn nämligen, vilket resulterar i att regnet ej kan ledas bort, och kan i sin tur leda till översvämningar och orsaka skador på byggnader och omgivande områden (Svenskt vatten 2016).

Att arbeta med öppna dagvattensystem är något som ofta lyfts som en hållbar praxis inom stadsbyggandet, eftersom lösningar ovan mark erbjuder större kapacitet för att omhänderta vattnet än under mark. Synliga dagvattenlösningar kan även erbjuda trivsamma miljöer då vatten som element erbjuder flera kvalitéer (Naturvårdsverket 2017).

I Augustenborg genomfördes i slutet av 1990-talet projektet Ekostaden, där ett öppet dagvattensystem ersatte stora delar av det konventionella dagvattensystemet, då området ofta drabbades av översvämningar. När Malmö drabbades av ett skyfall 2014, vilket resulterade i att stora delar av staden översvämmades, blev det tydligt att det öppna dagvattensystemet fungerade effektivt (Emilsson & Sörensen 2020).

Många lyfter att framgångarna med projekten i Augustenborg grundat sig i statliga medel och

gemensamma målbilder (Månsson & Persson 2020). Erik Stenberg (2012) påpekar dock att denna process inte fungerar på samma sätt idag och därför medför andra utmaningar. Han menar att projekt idag tenderar att ha en annan komplexitet, då den involverar fler aktörer, var och en med skilda målbilder.

Vad innebär ett hållbart samhälle?

Att skapa hållbara städer är komplext, men städer kan också ses som en arena där förutsättningar för att uppnå hållbarhet kan utvecklas och förverkligas. Städer kan betraktas som viktiga platser för att utveckla och arbeta med lösningar på vår gemensamma klimat- och miljöproblematis. Det är i städerna som människor lever nära, sida vid sida, vilket skapar möjligheter att utnyttja resurser på ett effektivt sätt. I städer är mänsklig interaktion som allra störst, och där både viktiga beslut, både ekonomiska och politiska, ständigt fattas (Girardet 2015).

En utmaning med att arbeta med hållbarhet i stadsbyggandet idag är att det saknas gemensamma referensramar kring vilket hållbart samhälle vi egentligen vill uppnå (IVL 2023). Redan för tio år sedan skrev Dick Magnusson (2015), i en forskningsöversikt som redogör för olika perspektiv av hållbar utveckling i stadsdelsutvecklingsprojekt, hur en verkligt hållbar omställning kräver att vi omprövar och förändrar vår relation till begreppet. Att ett förverkligande av hållbar utveckling kräver mer än en grön omställning. Det krävs även en förändring i synen på konsumtion, ett skifte i våra värderingar samt att vi prioriterar det som stödjer och möjliggör den omställning vi står inför. Än idag stämmer flera in i samma syn på hållbarhet, däribland forskningsprojektet *Bortom BNP-tillväxt: Scenarier för hållbart samhällsbyggande*. Syftet är att utforska framtidsscenarier där social och ekologisk hållbarhet ska vara överordnade ekonomiska mål och visar möjliga scenarier för Sverige 2050, då ekonomin inte bör ses som ett självändamål, utan som ett verktyg för att nå målet om verklig social rättvisa och ekologisk hållbarhet (Hagbert et al. 2018).

Landskapsarkitekt Elizabeth K. Meyer (2008) undersöker i artikeln *Sustaining Beauty: The Performance of Appearance* hur skönhet och estetik spelar en viktig roll i hållbar utveckling. Meyer påpekar att det krävs en förändring av vår relation till hållbarhetsbegreppet, och uttrycker att estetik är en viktig komponent för att uppnå hållbarhet, men att detta perspektiv förbises i hållbarhetsdiskussionerna om hållbara landskap. Meyer argumenterar för att följande bör ha samma tyngd i diskussioner om hållbara landskap som dess ekologiska system: *“The performance of a landscape’s appearance, and the experience of beauty, should have as much currency in debates about what a sustainable landscape might, and should, be as the performance of its ecological systems”* (Meyer 2008:21). Hon betonar även att detta är nära kopplat till miljöetik: *“...beauty is a key component in developing an environmental ethic”* (Meyer 2008:9).

På senare tid har fokus alltmer riktats mot landskapets ekologiska system, särskilt klimatanpassning. Forskning inom området lägger stor vikt vid att utvärdera och jämföra olika naturbaserade lösningar. Detta kan leda till en prioritering av kvantitativ data, vilket ofta innebär att estetiska aspekter av klimatanpassningen hamnar i skymundan, vilket kan leda till att vi missar möjligheter att skapa kvalitativa livsmiljöer för människor (Dahl 2021).

I debattartikeln *Skönhet borde vara utgångspunkten*, framhåller arkitekt Kjell Forshed (2024) att det estetiska perspektivet ofta förbises i dagens arkitektur. Han kritiserar det rådande fokus inom arkitektkåren där funktionalitet, kostnadseffektivitet och praktiska lösningar är prioriterade och menar att dessa beslut ofta baseras på kortsiktiga perspektiv och marknadens krav. Skönhet har däremot ofta förbisetts, då det anses som subjektivt och svårsmätbart, vilket har lett till att estetiska aspekter ofta hamnar i skymundan. Forshed (2024) argumenterar för att skönhet bör vara en central del av designprocessen, eftersom vackra och väl genomtänkta miljöer kan ha en positiv inverkan på människors välbefinnande och livskvalitet, istället för att enbart utgå från ekonomiska eller funktionella aspekter. Därmed lyfter han fram estetikens viktiga roll för att främja social hållbarhet.

Magnusson (2015) lyfter flera studier som enats om att social hållbarhet omfattar frågor som berör jämlikhet, sysselsättning, trygghet, tillgänglighet, socialt nätverk och deltagande samt vikten av lokalsamhället. Samtidigt betonas det att varje nytt projekt måste utvärderas för att förstå social hållbarhets betydelse och dess kontext (Magnusson 2015). Vidare resonerar han kring att social hållbarhet, inom ramarna för hållbarhet, förmodligen är det absolut svåraste att definiera. I och med detta, tenderar ekonomi och ekologi många att prioriteras, då det kan mätas på ett mer konkret sätt än social hållbarhet (Magnusson 2015). Detta vittnar om att social hållbarhet befinner sig inom ett brett omfång där betydelsen skiftar.

Utifrån dessa uttalanden kan vi konstatera att definitionen av hållbarhet befinner sig på ett spektrum och är ett begrepp i ständig förändring, både i dess betydelse och hur vi arbetar med det. Aspenström (2024) lyfter att dagens hållbarhetslösningar inom arkitektur och stadsplanering riskerar att bli otillräckliga i framtiden. Han betonar vikten av att tänka långsiktigt och flexibelt för att säkerställa att det vi bygger idag förblir hållbart även för kommande generationer och uppmanar arkitekter att ständigt utvärdera och anpassa sina metoder för att möta framtida utmaningar och förändringar, däribland arkitekter och synen på hållbarhet:

“Kanske skulle arkitektskolorna – parallellt med sitt fokus på hållbarhet – också utbilda sina studenter i att manövrera i en okänd värld; en värld där begreppet hållbarhet kan komma att förändras och innehålla andra prioriteringar än vad vi kan överblicka i dag” (Aspenström 2024).

Nya verktyg för en hållbar framtid

Mellan 2014 och 2018 pågick forskningsprogrammet *Bortom BNP-tillväxt: Scenarier för hållbart samhällsbyggande*. Forskningsprogrammet innebar ett brett tvärvetenskapligt samarbete där forskningsfält inom miljöstrategisk analys, framtidsstudier, sociologi, urbana studier, statsvetenskap, socialantropologi, ekonomi och humanekologi arbetade i samverkan för att skapa en helhetsbild av möjliga framtider. Projektet har tagit inspiration av den så kallade munkmodellen (eng. Doughnut Economics), utvecklat av ekonomen Kate

Raworth för att i det ekonomiska tänkandet arbeta med hållbar utveckling på ett sätt som svarar på dagens utmaningar (Hagbert et al. 2018). Detta innebär att revidera hur vi ser på och därmed värderar sociala, ekologiska och ekonomiska faktorer i förhållande till varandra. (IVL 2023).

Tidigare forskning betonar behovet av att utveckla en mer omfattande miljö- och klimatpolitisk agenda och att andra alternativ bör utforskas, istället för att enbart förlita sig på de tillvägagångssätt som ofta prioriteras i lokal, regional och nationell planering och politik (IPCC 2023; Hagbert et al. 2018). I forskningsprogrammet *Framtider bortom BNP* påpekar Hagbert et al. (2018) att det idag finns många strukturer som hindrar en omställning till ett mer hållbart samhälle, där mycket är kopplat till rådande förväntningar. Inom kommuner och företag planerar man sällan för ett samhälle präglat av hållbarhet, utan snarare för ett som bygger vidare på nuvarande ohållbara modeller. Denna planering baseras många gånger på fortsatt expansion av infrastruktur, transporter och konsumtion. Ett viktigt första steg kan därför vara att formulera tydliga hållbarhetsmål och börja planera med dessa i fokus. Däremot finns det dock relativt få studier som undersöker hur människor skulle kunna leva, arbeta, äta och bo i ett samhälle präglat av hållbarhet. I forskningsprojektet utformades fyra framtidsscenarier för att illustrera hur Sverige kan se ut år 2050; cirkulär ekonomi i välfärdsstaten, kollaborativ ekonomi, automatisering för livskvalitet och lokal självförsörjning. Dessa scenarier fungerar som byggstenar för en utveckling av hållbara samhällen som inte bygger på ekonomisk tillväxt. Scenarierna bör därför inte enbart visa hur vi kan uppnå hållbarhetsmålen, utan även skildra möjliga framtider om vi fortsätter att följa nuvarande utveckling. Framtidsbilderna beskrivs som viktiga för att möjliggöra demokratiska och objektiva diskussioner kring hur samhället kan utvecklas (Hagbert et al. 2018).

Kritik har lyfts kring modellens grundprinciper och antaganden (Horwitz 2017; Schokkaert 2019; Krauss 2018; Milanović 2018), vilket har väckt frågor kring huruvida det är möjligt att implementera modellens ramverk och principer, som Raworth föreslår. En del av kritiken kretsar kring modellens grundprinciper

och antaganden. Även om modellen pekar på flera brister i det nuvarande ekonomiska systemet och presenterar ett välmotiverat alternativt sätt att tänka, menar kritikerna att det lämnar många frågor obesvarade.

Det påpekas bland annat att munkmodellen saknar konkreta förslag och riktlinjer för att aktörer inom framför allt det politiska fältet, ska kunna implementera modellen i praktiken (Horwitz 2017). Raworths huvudsakliga budskap i vad ett gott samhälle består av och att det råder stora motsättningar mellan visionen om hur en god värld bör se ut och den nuvarande situationen i verkligheten (Schokkaert 2019). Däremot menar Schokkaert (2019), i likhet med Horwitz, att modellen varken analyserar de mekanismer som har lett mänskligheten till den nuvarande situationen eller de institutionella förändringar som krävs för att få oss på rätt väg mot en hållbar framtid.

Det argumenteras dessutom för att det saknas verkliga exempel rörande hur dessa principer kan implementeras i olika sammanhang och därmed kunna användas (Krauss 2018) och att Raworth inte berör de underliggande problemen kring motsättningar från olika perspektiv och kontexter, utan snarare utgår från ett generellt, globalt perspektiv. Milanović menar att Raworth även misslyckas att förstå dess verkliga komplexitet när det kommer till mänskligt beteende (Milanović 2018). Han menar att det är felaktigt att anta att vi alla delar samma intresse, såsom att arbeta för att bekämpa klimatförändringar och erkänna att människor drivs av egna intressen såsom ekonomisk framgång.

Landskapsarkitekt Werner Nohl menar att om ett hållbart tänkande får genomslag i samhället och behovet av hållbarhet styr användningen och vården av landskap i framtiden, kan dagens syn på estetisk positionering ändras och nya estetiska preferenser utvecklas (Nohl 2001). Mark Isitt (2024) belyser dock en oro för hur cirkulära principer kommer att samspela med estetiskt tilltalande miljöer i krönikan *Återvinning fungerar inte i det storskaliga husbyggandet*:

”Därtill undrar i alla fall jag, om nu den cirkulära ekonomin en dag blir verklighet, vilken typ av estetik, vilken typ av design,

kommer vi då få se? (...) Ska återvinningsarkitekturen bli vacker krävs hantverkskunnande och formvilja. Precis de kvaliteter som svensk arkitektur saknar idag” (Isitt 2024).

I en antologi om Augustenborg beskrivs det hur omställningen i Augustenborg har sett ut, med tanke på de ambitioner som satts för området. Arkus, som gett ut antologin, beskriver själva hur Ekostaden visar *”hur en klimatanpassning kan vara både funktionell och snygg”* (Månsson & Persson 2020).

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING

Syfte

Som beskrivit i problemformuleringen saknas det gemensamma referensramar för begreppet hållbarhets betydelse, vad ett hållbart samhälle innebär och vilket hållbart samhälle vi vill uppnå. Utöver de traditionella sociala, ekologiska och ekonomiska aspekterna som hållbarhet ofta beskrivs utifrån, kan även estetik påverka ett samhälles hållbarhet.

Syftet blir därför att undersöka hur Augustenborgs utformning uppfattats över tid, samt yrkesverksammas erfarenheter av integrerat hållbarhetsarbete i stadsbyggandet. Uppsatsen kommer därmed att fördjupa förståelsen för samspelet mellan ekologiska, sociala och estetiska hållbarhetsaspekter.

Frågeställning

- Vilka insikter framhäver yrkesverksamma utifrån sina erfarenheter av integrerat hållbarhetsarbete i stadsbyggandet, och hur har utformningen av Augustenborg uppfattats och utvecklats från 1940-talet fram till idag?

BAKGRUND

Detta kapitel redogör för pilotprojekt som verktyg för hållbara städer, där värdet av pilotprojekt i stadsutvecklingen presenteras. Kapitlet redogör för exempel på pilotprojekt i Augustenborg och Gröna Solberga. I avsnittet om Augustenborg presenteras tidigare forskning om det öppna dagvattensystemet. I avsnittet om Gröna Solberga avhandlas utmaningar och framgångar med att främja en socioekologisk hållbar stadsutveckling genom implementering av gröna lösningar i området.

Pilotprojekt som verktyg för hållbara städer

Delegationen för hållbara städer (2012) uttrycker att pilotprojekt är viktiga för att främja ett gemensamt lärande om hur städer kan genomgå en hållbar omställning. Det är viktigt att pilotprojekt följs upp och utvärderas, och att de erfarenheter och kunskaper som genereras sprids vidare till övergripande processer inom stadsutveckling för att driva utvecklingen framåt. Utan en sådan spridning kan pilotprojekt leda till en planering som fokuserar för mycket på enskilda projekt, vilket försvagar helhetsperspektivet och den långsiktiga planeringen inom stadsutvecklingen. Delegationen understryker dock vikten av att pilotprojekt får fortsatt statligt stöd, eftersom nytänkande ofta innebär ekonomiska risker som annars kan bli ett hinder för genomförandet (*Delegationen för hållbara städer* 2012).

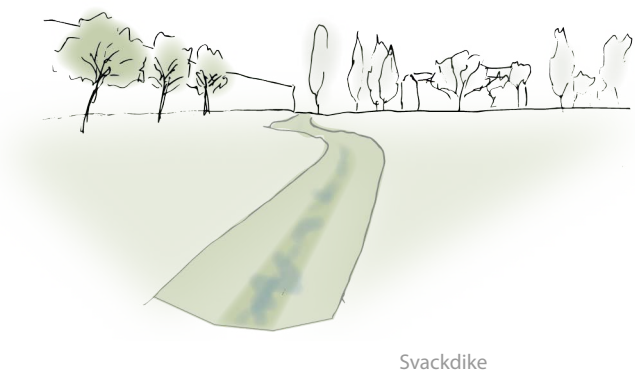
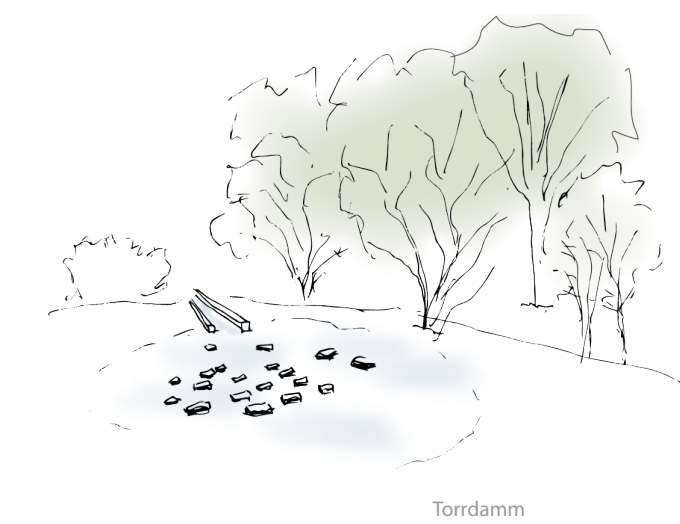
Augustenborg

Projektet Ekostaden var inte ett pilotprojekt i sig själv, men innehöll flera pilotprojekt såsom att matavfallet från hushållen sorterades och samlades in för att användas till biogas. Det öppna dagvattensystemet var inte ett pilotprojekt officiellt, men Christer Sandgren, som var MKB:s fastighetschef i Augustenborg under tiden då projektet Ekostaden pågick, uttryckte att det betraktades som ett pilotprojekt: *”Det fanns en medvetenhet hos VA-verket om att utformningen av systemet var att se som en pilot”* (Bernstad Saraiva 2020:195).

Mrowiec (2016) forskar på vattenhantering i städer, och har undersökt Augustenborgs övergång

Figur 1: Augustenborg i Malmö - Översiktskarta

Figur 2: Blågröna lösningar i Augustenborg

från ett traditionellt dagvattensystem till ett öppet dagvattensystem. Mrowiec undersöker i sin studie Sustainable Urban Drainage Infrastructure de bakomliggande faktorerna till framgångarna med implementeringen av det öppna dagvattensystemet. Författaren lyfter att framgångarna beror bland annat på bra samarbete och engagemang från flera institutioner samt involverandet av lokalbefolkningen (Mrowiec 2016). Författaren lyfter att svårigheterna i genomförandet av projektet inte berodde på tekniska aspekter, utan att de snarare var institutionella. En gemensam planering och implementering av vattenanläggningarna har krävt ett samarbete mellan olika avdelningar inom samhällsapparaten, och skapat nya ägandeformer där lösningarna ägs och drivs tillsammans. Dessa nya arbetssätt har tagit år att utveckla (Mrowiec 2016).

I starten av blågröna lösningars utveckling lades mest fokus på de hydrauliska kriterierna, men idag är även de ekologiska, biologiska och estetiska aspekterna viktiga, menar Mrowiec. Författaren argumenterar för att denna integrerade metod är den nya stora utmaningen för blågröna lösningar och lyfter att användning av dessa lösningar växer, men att det dock finns många osäkerheter kring deras tillämpning i större omfattning. Han hävdar att det behövs ytterligare forskning för vilka indikatorer som ska användas för att bedöma hållbarheten hos dessa system ur bland annat ett socioekonomiskt perspektiv (Mrowiec 2016).

I studien *Seed of Transformative Learning: Investigating Past Experiences From Implementing Nature-Based Solutions* från 2022, undersöks transformativt lärande med Augustenborg och BiodiverCity som fallstudie. Transformativt lärande innebär ett lärande som inte bara genererar ny kunskap, utan ger även möjlighet för att ompröva ens värderingar, attityder och förståelser, vilket kan resultera i nya sätt att se på världen. Författarna argumenterar för att detta lärande är viktigt för att främja implementering och potentialen av naturbaserade lösningar, och att transformativt lärande borde tas på större allvar inom forskningen rörande naturbaserade lösningar i en urban kontext. Författarna yrkar på att transformativt lärande har potential till att vara en drivkraft som skapar radikala förändringar, vilket forskning borde undersöka i

större utsträckning (Wickenberg et al. 2022).

Författarna kommer fram till att projekten Augustenborg och BiodiverCity på många sätt varit framgångsrika i sin lärandeprocess, då en integrerad och reflexiv lärandeprocess skapats genom att involvera olika aktörer. Det råder dock osäkerhet kring vilken potential dessa projekt kan ha i att resultera i betydande förändringar i hur naturbaserade lösningar uppfattas och i vilken utsträckning de implementeras inom urban planering. För att omvandla perspektiv och metoder kring hållbar stadsutveckling argumenterar författarna för att det krävs att dessa projekt rör sig från reformativt lärande, alltså förbättring av kunskaper och färdigheter inom givet paradigm, till ett mer transformativt lärande, för att åstadkomma en grundläggande förändring i hur individer tänker och agerar. Författarna förespråkar att transformativt lärande ska etableras som en nyckelfaktor i arbetet med hållbar stadsutveckling och att långsiktig strategier och strukturer behövs för att möjliggöra detta. Avslutningsvis beskriver författarna paradoxen att ett transformativt lärande bygger på långa tidsramar, medan behovet av klimatanpassning är akut (Wickenberg et al. 2022). Därför är det extra viktigt att se på hur transformativt lärande kan möjliggöras redan idag.

2020 anordnades en konferens med syfte att öka kunskapen om klimatanpassning från projektet i Augustenborg. Detta hette ClimateCafé, och de medverkande som möttes i Augustenborg var från olika länder och olika discipliner. De kartlade och kategoriserade 175 naturbaserade lösningar under två dagar i Augustenborg samt i andra delar av Malmö. De undersökte infiltrationskapaciteten och nivåerna av potentiellt miljöfarliga ämnen, vilket står utanför vår studies avgränsning och kommer därmed inte att presenteras vidare. Studien är dock fortfarande relevant för vår studie på andra sätt. Den diskuterar nämligen potentialen med att utvärdera och studera just Augustenborg då de blågröna lösningarna har varit i drift under en längre tid, vilket ger värdefulla erfarenheter och lärdomar kring vad som krävs för att ett projekt ska lyckas över tid (Boogaard et al. 2020).

ClimateCafé möjliggör kunskapsutbyte mellan

olika discipliner, vilket kan bidra till att skapa gemensamma ramar för hur man kan arbeta med klimatanpassning. Det stärker även individens egna färdigheter och förmågor om dessa lösningar, vilket kan göra att de som arbetar med dagvattenlösningar blir mer trygga i beslut kring exempelvis underhållskrav så att lösningarna fortsätter att prestera väl under sin avsedda livslängd och i lång tid framöver (Boogaard et al. 2020).

Gröna Solberga

Mellan 2016-2019 var samverkans- och forskningsprojektet Grön BoStad Stockholm verksamt med syftet att bidra till hållbar stadsutveckling och underlätta övergången till ökad tillväxt i små och medelstora företag (SME) vilket på så sätt bidra till en regionalt hållbar och koldioxidsnål ekonomi (Sustainable Innovation u.å). Ett av de främsta målen var att öka tillgången på testbäddar med fokus på bostäder, där SME kunde ha en plattform för att utveckla och presentera ny teknik (se Bilaga 1:sid 3). Gröna Solberga upprättades som en testbädd i hyresområdet Solberga, med syftet att generera nyskapande lösningar för att möta bostadssektorns hållbarhetsutmaningar och på så sätt främja en socioekologisk hållbar stadsutveckling (Perjo & Bjerkesjö 2019:3). Projektet finansierades av Europeiska regionala utvecklingsfonden och projektpartners var KTH Centrum för hållbart samhällsbyggande, IVL Svenska Miljöinstitutet, Sustainable Innovation och Länsstyrelsen Stockholm (se Bilaga 1:sid 3).

I kartläggningen av testbäddar i Stockholmsregionen, identifierades en brist på långsiktiga exempel som baseras på befintliga bostadsområden. Istället var många andra testbäddar fokuserade på nyproduktion eller projekt där det saknas en koppling till bostadsområden (se Bilaga 1:sid 3). Grön BoStad använde en EU-inspirerad modell med syfte att stödja SME, vilket ämnar till att bidra till att öka deras synlighet och möjlighet att bidra till en socioekologisk utveckling. Inom miljöteknik och byggsektorn är startnivån hög för dessa aktörer, och testbäddar spelar därför en avgörande roll för att kunna sälja produkter både på hemmamarknaden och exportmarknaden (se Bilaga 1:sid 3).

Enligt Stockholmshem hade inga större utvecklingsinitiativ ägt rum i Solberga på länge och de såg därför projektet Gröna Solberga som en möjlighet att göra området mer levande och attraktivt utan att höja hyrorna i området. Samtidigt ville de identifiera och implementera gröna lösningar, vilka främst var relaterade till dagvatten, avfall och återvinning, som behövdes i Solberga och liknande bostadsområden från samma tidsperiod, mellan 1945-75 (Perjo & Bjerkesjö 2019:3). I Gröna Solberga skapade IVL, Svenska Miljöinstitutet och det kommunala bostadsbolaget Stockholmshem en testbädd där SME fick möjlighet att utveckla och testa gröna lösningar i samarbete med de boende i området, där hyresgäster bjöds in till olika aktiviteter, främst i syfte att samarbeta med företagen. Samarbetet mellan IVL och Stockholmshem utökades genom att kombinera IVL:s tekniska miljöperspektiv med Stockholmshems fokus på att vidareutveckla bostadsområdet och integrera aspekter av social hållbarhet. Principerna för samskapande och socioekologisk stadsutveckling betonar vikten av att involvera medborgarna tidigt i processerna för att säkerställa deras demokratiska inflytande. Att de åtgärder som planeras bygger på lokala kunskaper och resurser och därmed möter de boendes reella behov (Perjo & Bjerkesjö 2019:3).

I rapporten Co-creation for socioecological urban development? The case of Gröna Solberga (2019:3) redogörs resultaten från projektet Gröna Solberga, samt de lärdomar och utmaningar av samverkansprojektet för socioekologiska stadsutveckling. I rapporten utvärderas det hur väl samverkansarbetet fungerat, samt hur sociala och ekologiska hållbarhetsaspekter implementerades i Solberga. I studien tillämpar de i sin analys begreppet socioekologisk stadsutveckling för att studera hur samskapandeprocesserna bidrar till en stadsutveckling där både ekologisk och social hållbarhet ryms samt hur olika synsätt på hållbarhet mellan olika aktörerna formar och påverkar testbäddens process och resultat. För att analysera Gröna Solberga användes även forskning om så kallade living labs, som används i städer som samskapande arenor. Dessa fokuserar på samskapande av innovativa lösningar i verkliga boendemiljöer, vilket Gröna Solberga är ett exempel på (Perjo & Bjerkesjö 2019:3).

De lärdomar som drogs i studien av Gröna Solberga visade på att de boende inte involverades under projektets inledande fas, då man definierade vilka problem och behov som skulle adresseras. Med de socioekologiska ambitioner som fanns, hade strategier och tankar kring hur dessa kan verka i att förstärka varandra i pilotprojekt varit avgörande och kunde bidragit till att säkerställa detta (Perjo & Bjerkesjö 2019:3). Vidare belyser de vikten av att aktivt engagera hyresgäster tidigare i planeringsprocessen, vilket kunde ha gett värdefulla insikter om hur de planerade aktiviteterna svarar på de utmaningar som hyresgästerna identifierar i sin vardag. De sociala och miljömässiga målen i Gröna Solberga i relation till pilotprojekten analyserades inte fullt ut, gällande deras samspel eller potentiella konflikter. Aspekterna togs heller inte tydligt i beaktande under vare sig planerings- eller genomförandefasen. Istället för att genomföra sociala och miljömässiga projekt var för sig behövs en mer holistisk strategi, där social och miljömässig hållbarhet integreras och förstärks i alla skeden, menar författarna (Perjo & Bjerkesjö 2019:3). Hade man tidigare i processen inkluderat hyresgästerna, hade man kanske kunnat säkerställa att den nödvändiga lokala kunskapen kunnat inkluderas i planeringen av olika projekt samt bidra till ett ökat demokratiskt inflytande. Slutsatsen från studien visade att ett mer aktivt deltagande från hyresgästerna även hade kunnat göra det möjligt att dra nytta av befintliga lokala och sociala nätverk, till exempel identifiera och använda de kommunikationskanaler som hyresgästerna redan använder i sin vardag (Perjo & Bjerkesjö 2019:3).

Den ursprungliga finansieringen för testbädden Gröna Solberga har idag upphört, vilket påverkar de olika aktörernas engagemang, då IVL som deltagande part var finansierat genom projektmedel. Fackföreningen för hyresgäster har i sin tur blivit mer aktiv, och man förväntar att de boende därmed kommer bli en mer central del i medskapandet (Perjo & Bjerkesjö 2019:3).

TEORI OCH METOD

TEORI

Avsnittet inleds med en redogörelse för vårt teoretiska ramverk, vilket innefattar Thompsons tankar kring det imaginära landskapet samt estetik och hållbar utveckling med avstamp i Meyers resonemang kring ämnet. Förshedd betonar relationen mellan estetik och social hållbarhet och menar att detta bör vara en del av designprocessen, då vackra och omsorgsfullt planerade miljöer kan påverka oss positivt. Meyer menar att när relationen mellan det visuella och känslomässiga samspelet mellan människa och natur sker, växer miljöetik fram. För att förstå estetik som en möjlig motor för främjande av miljöetiskt tänkande och i sin tur, hållbar utveckling, kommer vi att redogöra för olika forskningsstudier inom området från olika perspektiv. I kapitlet Beyond "Sustaining Beauty": Musings on a Manifesto (2015) blickar Meyer tillbaka och reflekterar kring hennes tidigare idéer kring estetik och hållbarhet. I denna text belyser hon begreppets komplexitet och utvecklar sina resonemang kring detta, bland annat genom att presentera en studie om hur estetik är kopplat till empatiska reaktioner, vilket kan ses som fysiska förändringar i vår hjärna. Vidare presenteras studier med andra perspektiv inom ämnet, men som ryms inom samma område för estetik.

Uppsatsens teoretiska ramverk bygger på Elizabeth K. Meyers tankar om estetikens möjligheter till att möjliggöra hållbar utveckling och Ian H. Thompsons resonemang kring det imaginära (eng. imaginaries), med fokus på det imaginära landskapet (eng. imaginary landscape). De teoretiska ståndpunkterna har använts i arbetet för att förstå hållbarhet, då det finns ett tydligt behov av att vidareutveckla hållbarhetsbegreppet för att bättre kunna möta och utveckla samtidens och framtidens utmaningar. Meyers tankar kring estetikens kraft är ett värdefullt perspektiv för oss som landskapsarkitekter, eftersom de möjliggör för en breddad syn på hur hållbar utveckling förstås och formas. Genom att inkludera estetik i diskussioner om hållbarhet, kan vi även bidra till en växande miljöetik, där det visuella och känslomässiga samspelet mellan människa och natur får en betydande roll, menar Meyer (2008).

Thompsons idéer om det imaginära, och hur detta påverkar vår uppfattning av verkligheten på olika plan, ger ytterligare djup i vår analys och diskussion. Hans syn på tid, hur dåtid, nutid och framtid samspelar, kan förändra vårt sätt att se på hållbara projekt som Augustenborg utifrån flera tidsperspektiv och dimensioner. Det påminner oss om att hållbara lösningar inte är statiska, utan omdefinieras, förändras och utvecklas över tid.

Det imaginära landskapet

Landskapsarkitekten Ian H. Thompson har författat artikeln *Imaginaries in Landscape Architecture* (2019) där han diskuterar begreppet imaginärer och hur dessa föreställningar påverkar landskapsarkitektur. Han menar att vi som landskapsarkitekter inte enbart arbetar med den fysiska verkligheten, utan även med kulturellt betingade föreställningar som vi även delar med varandra. Det som aktiverar den imaginära processen är vår interaktion med världen, där våra erfarenheter och intryck konstant är i förändring. Det imaginära tenderar att styra våra handlingar även i den fysiska världen och våra handlingar påverkar det imaginära på samma sätt. Thompson hänvisar till den grekiska psykoanalytikern och filosofen Cornelius Castoriadis som menar att samhällen alltid är baserade på en grundläggande uppfattning om världen och vilken människans roll är i denna (Castoradis 1997 se Thompson 2019). Thompson refererar även till Jean-Paul Sartres reflektioner kring hur vår relation till vår omgivning aktiverar imaginära processer, där det imaginära är en sammansättning av intryck som vi förvärvat under hela vårt liv, och som rekonstrueras och förnyas kontinuerligt. Dessa imaginärer upplever vi som verkliga och vi behandlar dem därefter (Sartre 1940 se Thompson 2019).

Thompsons teoretiska ramverk för landskapsimaginärer presenterar en metod för hur våra uppfattningar om landskap formas och förändras över tid. Genom att dela in landskapets imaginärer utifrån olika kategorier relaterade till dåtid, nutid och framtid kan vi förstå, menar Thompson, hur föreställningar om landskap utvecklas och påverkar våra handlingar. Alltså, hur våra tidigare uppfattningar påverkar nuet, hur nuet omtolkar det förflutna, och hur vår samtid formar visioner om

framtiden. Thompson belyser därmed behovet av att arbeta långsiktigt och ha en medvetenhet kring att våra handlingar och idéer kan forma framtidens landskap och hur det gör det. Detta belyser därmed samspelet mellan dåtidens idéer, dagens samhällsförhållanden och framtida möjligheter. Thompson framhäver även vikten av att förstå att dessa imaginärer inte är statiska, utan snarare dynamiska och föränderliga över tid och rum. Han liknar imaginärer vid en snöboll som växer sig större i rullning. Detta indikerar vikten av varsamhet i att förstå skillnaden mellan det imaginära och det verkliga. Thompson framhåller att om vi betraktar design som en etisk aktivitet är det avgörande att kritiskt granska vilka imaginärer vi bidrar till, både i nutid och för framtiden. Dessa kritiska synsätt appliceras i vår analys av Augustenborg, med förhoppning att kunna nyansera och fördjupa förståelsen av Augustenborg som en imaginär. Som författare påminner vi oss om vikten av att förstå hur det imaginära och det verkliga skiljer sig åt, samt de risker som kan uppstå om man förbiser detta

Estetik och hållbar design

Elizabeth K. Meyer (2008) undersöker i artikeln *Sustaining Beauty: The Performance of Appearance* hur skönhet och estetik spelar en viktig roll i hållbar utveckling. Meyer menar att hållbarhet vanligtvis förstås utifrån principerna social rättvisa, ekologi och ekonomi. Däremot diskuteras estetik och skönhet sällan i detta sammanhang och betraktas snarare som något oväsentligt eller rentav som ett negativt tillägg. Meyer framhåller att estetikens betydelse har varit en central del av landskapsarkitekturens praktik sedan 1850-talet, med utgångspunkt i Frederick Law Olmsteds teorier. Hon beskriver hur Olmsted menade att våra upplevelser är en kombination av fysiska egenskaper och sensoriska kvaliteter, vilket i sin tur påverkar oss mentalt och psykologiskt. Meyer noterar att det skett en utveckling sedan Olmsteds tid, där synen på och värderingen av det estetiska har reducerats till enbart det visuella. Meyer argumenterar för en förändring av diskursen för att kunna skapa verkligt hållbara landskap, där estetikens potential lyfts fram som en betydande kraft (Meyer 2008).

Meyer har samlat sina tankar kring detta i ett manifest, där hon beskriver hur skönhet och estetik kan främja hållbarhet. Ett centralt tema i manifestet är vikten av att efterlikna naturens processer snarare än dess former samt att ett hållbart landskap ska kunna prestera socialt och kulturellt, inte bara ekologiskt:

“The domain of aesthetics must come to be seen as coextensive with the ecosphere, rather than narrowed to its traditional applications in art criticism, so that aesthetic values may no longer be isolated from ecological ones (...) In the measure that the forms of the designed landscape artfully express and celebrate that responsiveness, their beauty will be discovered” (Meyer 2008:8 se Howett 1987:7).

Meyer uttrycker i sitt manifest att skönheten i hållbara landskap är platsbunden, dynamisk och robust. Hållbara landskap ska lyfta fram platsens unika egenskaper och samtidigt förkroppsliga förändring över tid. Skönheten ligger inte bara i dess yttre utan i dess förmåga att överleva och regenerera sig trots störningar, exempelvis växter som tål att stå i vatten och som kan återhämta sig efter ett skyfall. Skönhet framhålls som mer än något rent visuellt, och Meyer menar att denna skönhet har förmåga att påverka människors tankar och beteenden, och uttrycker att detta utgör det mest väsentliga inom landskapsarkitektur för skapandet av hållbara miljöer (Meyer 2008).

Hon menar att gestaltade miljöer påverkar oss alla och gör oss mer medvetna om våra handlingar och vår relation till miljön i ett större sammanhang. Hon uttrycker att denna medvetenhet i sin tur kan inspirera till engagemang och påverka våra attityder gentemot miljön och resultera i förändringar i vårt handlande, från ett egocentriskt till ett mer biocentriskt perspektiv. För att gestaltade miljöer ska påverka oss, är det viktigt att vi i första hand blir medvetna om dem. Vi upplever sällan dessa miljöer i ett aktivt medvetet tillstånd, vi passerar dessa i förbifarten, distraherade av annat i vår vardag. För att skapa platser som får oss medvetna om dem föreslår Meyer design som synliggör och förstärker naturens element, något som hon kallar för "hypernature" (Meyer 2018:17). Detta synliggörande handlar som sagt inte om att efterlikna naturens former, utan mer om att efterlikna naturens processer. För att fånga människors uppmärksamhet, är det även viktigt att överdriva dessa uttryck. Detta kan göras med olika tekniker som ofta används inom konsten, såsom

att överdriva genom att förstärka olika former och att skapa kontraster genom att placera oväntade material bredvid varandra (Meyer 2008). Meyer ger ett exempel på en liten park i New York där hypernature kommer till uttryck:

“...a small neighborhood park and playground located inside a city block, epitomizes the effectiveness of ‘hypernature’, a distilled and amplified sense of nature, in engaging one’s body and emotions in the construction of an aesthetic and environmental experience. The sublime, uncanny mass of the more than eight meter high, fiftyone meter long stone wall is a threshold between the lawn and a children’s playground. It is clearly out of place in terms of the city, but of its place in terms of the region. Its particular yet unexpected beauty is challenging and re-centering, momentarily shifting one’s attentions and affiliations towards the unseen, underground natural world” (Meyer 2008:12).

I denna park upptäcks en oväntad skönhet i staden när en hög mur är placerad 'out of place'. Väl gestaltade miljöer har en förmåga att fånga vår uppmärksamhet, vilket är avgörande för att skapa en estetisk upplevelse enligt Meyer. Miljöer som inte fångar vår uppmärksamhet, blir osynliga för oss, och Meyer argumenterar för att detta innebär att de blir ohållbara miljöer. Hon ger exempel på att alltför 'naturlika miljöer' kan bli problematiska i en urban miljö, eftersom de ofta kräver en högre grad av skötsel och omsorg än vad som vanligtvis tas i beaktning. Dessa miljöer riskerar att snabbt bli eftersatta och bortglömda i sin skötsel, och ett bortglömt uttryck minskar chansen för att uppmärksamhet ska riktas mot dem och att skönhet upplevs (Meyer 2008).

Estetiska preferenser

Studier rörande estetik och dess roll och användningsområde har expanderat under de senaste 20 åren (Saito 2007 se Lehtinen 2023). Konsthistorikern David Freedberg och neuroforskaren Vittorio Gallese har studerat hur vi fysiskt reagerar på konst och hur detta påverkar våra emotionella och empatiska reaktioner. Deras forskning visar att hjärnan aktiverar fysiska reaktioner och processer som stimulerar känslor och kroppsliga reaktioner, både när vi utför och observerar en handling. Detta skapar en intuitiv och direkt koppling mellan betraktaren och konstverket. Mekanismerna kan väcka både fysiska och emotionella reaktioner, även vid abstrakta verk, vilket visar att det även gör det möjligt för oss att instinktivt relatera till objekt

och upplevelser på en empatisk nivå. Resultatet visar att vi uppvisar estetiska, fysiska responser rent och författarna menar att resultatet är centralt för att förstå hur vi reagerar på både vardagliga bilder och konstverk (Freedberg & Gallese 2007).

Sanna Lehtinen, docent i estetik, forskar inom miljöestetik och estetisk hållbarhet. I en kommenterande artikel till Anastasia Loukianovs essä *To the Cultural Turn and Back Again* (2023) tar Lehtinen vid där Loukianov slutar och fördjupar analysen av estetikens roll som drivkraft för hållbara omställningar (Lehtinen 2023). Lehtinen återknyter framför allt till sociologiska studier av estetik och dess insikter i att förstå konsumtionsvanor och preferenser som Loukianov diskuterar, vilket visar på hur estetik som disciplin sträcker sig bortom den filosofiska, teoretiska disciplinen och innefattar även områden som rör människors aktiviteter, särskilt inom designpraktik (Loukianov 2023). Genom att koppla estetiken till centrala delar av människors individuella och kollektiva liv, hjälper det oss att bedöma hur estetiska värden är sammankopplade med andra värden (Lehtinen 2021). Lehtinen beskriver följande:

“Aesthetics is about being attuned to something and in this sense attention is important. Instead of beauty and ugliness being on the opposite ends of the spectrum, they are both strong aesthetic judgements. What does not grab even attention or stays in the margins of perception falls first from the radar of aesthetic evaluation” (Lehtinen 2023:162).

I några tidiga undersökningar som genomförts i Augustenborg användes digitala bilder som hjälpverktyg för att förstå hur olika typer av gröna tak upplevdes av och påverkade människor. Resultaten visade att anläggning, utveckling och skötsel av gröna tak inte enbart handlar om systemets tekniska kvalitet utan inkluderar även förväntningar, förhoppningar och idéer om estetik som en värdeskapande kraft. Studien visade bland annat att människor uttryckte intresse för mer färg och mångfald på ytorna (Fernandez-Cañero et al. 2013 se Emilsson & Sörensen 2020).

Etiska och funktionella värden påverkar vad som anses vackert eller önskvärt, där de etiska värdena handlar om moraliska principer, medan de funktionella handlar om hur värdena uppfyller praktiska syften. Betong är ett av de mest använda

byggmaterialen globalt men som har en skadlig ekologisk påverkan som blivit allt mer erkänd, vilket förändrar den estetiska upplevelsen, menar Lehtinen (2023). Detta skapar en stark friktion mellan ekologiska och estetiska värden, vilket visar att estetik inte enbart handlar om ytliga egenskaper, utan också om att förstå de djupare lagren av värde. Individuellt formulerade omdömen bygger på erfarenheter som är kollektivt producerade, vilka vilar på delade och ständigt förändrade normer och värden. Detta visar på hur omvärdering av estetiken kan spela en viktig roll i arbetet för en mer hållbar framtid (Lehtinen 2023).

Trädgårdsarkitekten Piet Oudolfs planteringar präglas av organiska planteringsmönster och användandet av ett stort antal olika växtarter. Hans arbete ses av många som ett exempel på ekologisk design, men enligt Kingsbury (2004) är detta inte fallet, eftersom ekologisk design, enligt hans definition, bör grundas på ekologiska principer. Ekologisk design erkänner de komplexa relationerna som existerar mellan människor, landskap och enskilda platser. Det påverkar beslut som kan forma både funktionen av en plats och människors upplevelse och interaktion med omgivningen (Woodward 1997 se Kingsbury 2004). Kingsbury kritiserar att arterna delas upp i monokulturella enheter i Oudolfs plantering, där växtalet präglas mer av växternas visuella kvalitéer än på ekologiska principer såsom att välja ut och gruppera växter utifrån deras gemensamma naturliga habitat. Trots att designen inte är baserad på strikt ekologiska idéer, menar Kingsbury dock att den visuella upplevelsen ändå kan framkalla en känsla av naturen, vilket i sig har ett eget värde. Vidare beskriver han hur den ”naturliga” miljön i urban områden ofta är förändrad på olika sätt. Detta, menar han, talar för att man inte får bli blind för föreställningar om vilken typ av vegetation som är lämplig för vissa specifika platser.

Landskapsarkitekt Anna Jørgensens forskningsområde fokuserar ofta på människors upplevelse av och interaktion med vår omgivning, samt hur vi förstår och representerar den. Något som Jørgensen kritiserar är hur forskningen rörande landskapspreferenser många gånger tenderar till att begränsas till det visuella, vilket i sin tur kan

riskera att skapa otillräckliga studier som rentav kan vara missvisande. Detta beror på att vår interaktion med vår omgivning består av flera aspekter, där landskapet som vi faktiskt upplever, inte är synonymt med vilka landskap vi uppskattar rent visuellt (Jørgensen 2004). Hon diskuterar även den komplexitet som råder, gällande våra preferenser för miljöer som vi anser liknar ’den äkta naturen’. Hon belyser studier som visar att människor kan sakna vilja att interagera med naturlika ekologiska planteringar, även om man kan värdesätta dem utifrån andra perspektiv. Vidare argumenterar hon för att relationen mellan människa och natur spelar en central roll när vi utvärderar och analyserar landskap (Jørgensen 2004).

Att utforma en plan för en specifik plats innebär en slags utveckling av ekologisk estetik (Franklin 2001b se Kingsbury 2004). Inom landskapsarkitektur innebär det att bland annat identifiera vilka lokala arter som är mest lämpade för en specifik plats. I större offentliga projekt ingår även att involvera medborgarprocesser och beakta de kulturhistoriska värdena i arbetet (McKormick 1991 se Kingsbury 2004). Forskning har visat att allmänheten i första hand värdesätter habitat som är visuellt tilltalande, vilket med stor sannolikhet är ett antropocentriskt perspektiv. Detta kan vara svårt att kombinera med ekologisk design, då det inhemska växtmaterialet ofta är begränsat, vilket gör att exotiska växter används för att göra planteringen mer visuellt tilltalande. Om den urbana miljön är allt för naturlig, uttrycker Meyer (2008) att detta kan påverka den långsiktiga hållbarheten negativt.

“Natural-looking landscapes may not be sustainable in the long term, as they are often overlooked in metropolitan areas. They are assumed to be found, wild conditions not needing care. Most constructed nature in the city, especially constructed wetland, needs care, cultivation, and gardening. In my experience, natural-looking designed landscapes quickly become invisible landscapes and neglected landscapes” (Meyer 2008:16).

Det ekologiska landskapet har utvecklats över tid, både i vår förståelse av begreppet, men även dess funktion och syfte. Städer utgör en viktig del av detta, framför allt för att belysa relationen mellan människa och natur. I staden blir naturen den plats där människor och miljö, det gröna, kommer i kontakt med varandra. Det urbana landskapet fungerar

därför som en plats för oss att experimentera och utforska relationen människor och djur emellan. Genom detta kan vi lära oss grundläggande principer och lärdomar för att kunna förvalta och bevara miljön i stort och vår relation till detta (Forbes et al. 1997).

METOD

Arbetet är strukturerat efter följande ämnesområden: fallstudie, litteraturstudie, intervjuer, avgränsningar, arbetsprocess och arbetssätt. Kategorierna beskriver de specifika metoder som tillämpats för varje enskild del av arbetet. Inledningsvis redogör vi för fallstudien som metod i vårt arbete samt hur vår litteratur- och intervjustudie har genomförts. Därefter klargör vi de geografiska och tematiska avgränsningarna för studien och presenterar vår modell för hur estetik kan verka som en katalysator för ökad omsorg av miljön. Avslutningsvis specificerar vi hur arbetsfördelningen har organiserats.

Fallstudie

Artikeln *Five Misunderstandings About Case-Study Research* av Bent Flyvbjerg (2006) behandlar fem vanliga missuppfattningar om fallstudieforskning, med det främsta argumentet att fallstudier ger kontextberoende kunskap. Författaren argumenterar för att man kan dra generella slutsatser från väl utvalda och specifika fallstudier. Fallstudier, menar Flyvbjerg, spelar en viktig roll i vetenskaplig utveckling och lärande och kan stärka forskningsfältets effektivitet. Han menar att det är av stor vikt att inkludera flera angreppssätt och att fallstudier är viktiga för forskares lärandeprocess för att kunna bedriva god forskning. Vidare skriver han att valet av metod bör tydligt vara kopplat till det problem som studeras och dess omständigheter (Flyvbjerg 2006). Augustenborg valdes som fall eftersom det har en stark identitet som ett hållbart bostadsprojekt grundat de hållbara lösningar som implementerats och kan beskrivas som en stark imaginär av ett hållbart bostadsområde, vilket gjorde det till ett relevant fall att undersöka närmare från nya perspektiv. Därför, menar vi, att vi kan studera

Augustenborg som ett specifikt fall och dra generella kopplingar till den generella debatten om hållbarhet.

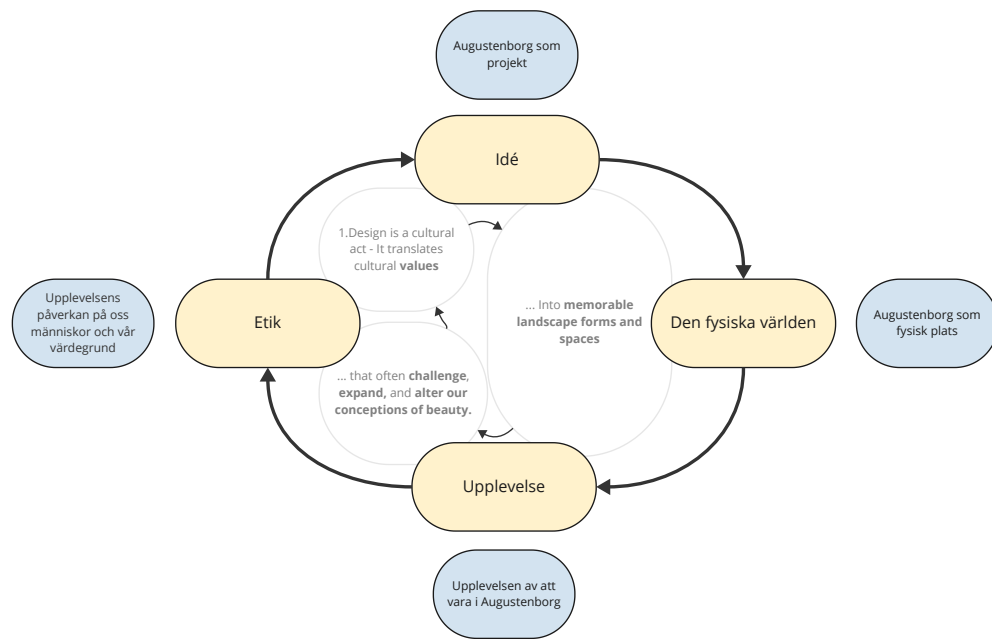
Litteraturstudie

Den primära litteraturen som används till analysen av Augustenborgs utformning är *Ekostaden Augustenborg: erfarenheter och lärdomar*. Denna bok är en antologi där erfarenheter och lärdomar från Augustenborg lyfts fram av olika författare. Huvudprojektet som presenteras i boken är *Projektet Ekostaden*, men Augustenborgs etablering: *Grannskapsenheten*, och MKB:s senaste stora satsning i området, *Greenhouse*, presenteras även. Boken är uppdelad i olika kapitel, som är författat antingen av personer som har studerat projekten, personer som har varit direkt involverade i genomförandet av projekten, eller av forskare som har fördjupat sig i olika aspekter av Augustenborg. Internetkällor har även använts för komplettering av information rörande Augustenborgs historia samt ytterligare information kring de boendes uppfattningar kring det öppna dagvattenssystemet.

Intervjuer

I arbetet genomfördes semistrukturerade intervjuer med tre yrkesverksamma inom arkitektur och samhällsplanering, pedagogik samt biologi, alla med erfarenhet av tvärvetenskapligt arbete och en koppling till Augustenborg eller liknande hållbarhetsprojekt. Syftet med intervjuerna har varit att utforska hur hållbarhet förstås och implementeras från olika perspektiv.

Intervjuerna har varit informella samtal, där vi lät deltagarna dela sina erfarenheter och insikter kring hållbarhet, med ett särskilt fokus på deras arbete inom deras respektive fält. Trots detta diskuterades vissa centrala teman i samtliga samtal för att skapa jämförbara resultat. Ämnen som berördes var hållbarhetens betydelse och tillämpning, utmaningar och möjligheter i tvärvetenskapligt arbete, samt relationer mellan ekologi, samhällsplanering och social hållbarhet i projekt som Augustenborg. Utifrån dessa ämnen har vi identifierat gemensamma teman vi själva identifierat som likheter intervjuerna emellan, med en utgångspunkt i hållbarhet i samtliga intervjuer. De teman vi berör är följande; ekologisk

Figur 3: Modell för arbetsprocessen

utveckling och hållbarhet, samverkansprocesser, socioekologisk utveckling samt estetik. Varje intervju varade mellan 40 minuter och en timme och genomfördes antingen personligen eller via videosamtal beroende på möjlighet och preferens.

De teoretiska ramverk vi valt har styrt urvalet av det som lyfts fram från samtalen med våra intervjupersoner, där vi identifierade mönster och gemensamma teman som återkom i intervjuerna. Materialet har kategoriserats utifrån nyckelbegrepp i våra teorier, såsom estetik och miljöetik. Genom denna metod strävade vi efter att fånga den komplexitet som hållbarhetsfrågor ofta har och hur dessa förstås och hanteras av yrkesverksamma inom olika områden samt att belysa de utmaningar och synergier som ofta uppstår i hållbarhetsprojekt.

Avgränsningar

Hållbara städer är ett centralt tema för uppsatsen. Städer, som förekommer i olika former och innefattar en mångfald av typologier, såsom stads kärnor, vägar och industriområden, utgör en komplex helhet. För att kunna besvara frågeställningen avgränsas studien till en stad, Malmö i vårt fall, där typologin bostadsområden undersöks genom att fokusera på Augustenborg. Av denna anledning berör vårt arbete i vissa delar även bostadsbyggande och bostadsplanering, även om detta ligger utanför landskapsarkitekturens traditionella disciplin.

Studien avgränsas tematiskt till att behandla de socioekologiska och estetiska aspekterna av hållbar utveckling, då dessa anses vara centrala utifrån de teorier som belyser vad en hållbar stad kan representera och som vi valt att inkludera i vårt arbete. I undersökningen av Augustenborg är fokus på Augustenborgs utemiljöer (blågröna lösningarna), medan frågor rörande sopsortering, gröna tak och förnybar energi inte behandlas i uppsatsen.

Arbetsprocess

I detta arbete definierar vi design som en kulturell produkt som är kopplad till både vår fysiska miljö och våra sociala relationer. Det är en handling som påverkar och påverkas av dessa faktorer. På så sätt möjliggör design både sociala och rumsliga aktiviteter.

Detta bidrar till att skapa upplevelser som i sin tur kan förändra och utmana vår värdegrund och etik. Modellen (se figur 3) hjälper oss konkretisera hur estetik kan verka som en katalysator för ökad omsorg av miljön. Modellen är baserad på Meyers idéer som ett teoretiskt ramverk (Meyer 2008), vilket vidareutvecklas av oss för att därefter användas i uppsatsens resultat. I resultatet undersöks Augustenborg i första hand som ett projekt, för att framhäva samhällskontexten och de centrala aspekterna som projekten utmynnat ur. Detta skapar grundförståelse till Augustenborg som en plats, som undersöks i nästa steg. I detta steg undersöks

utformningen av Augustenborg med särskild fokus på förändringar över tid. I efterföljande steg undersöks hur detta har bidragit till olika upplevelser och uppfattningar av Augustenborg. Detta undersöks för att bättre förstå samspelet mellan estetiska, ekologiska och sociala aspekter och hur dessa kan utspela sig i praktiken.

Augustenborg undersöks utifrån tre olika tidsperioder:

- 1940-talet --> 1990-talet: Grannskapsenheten Augustenborg
- 1990-talet --> 2010-talet: Projektet Ekostaden
- 2010-talet: Greenhouse

Arbetssätt

Arbetet har fördelats så att vi har arbetat tillsammans i alla delar, vilket har inneburit en kontinuerlig dialog mellan oss två författare. Genom våra samtal har vi gemensamt utvecklat val av metod, teori, syfte och bakgrund. Denna samarbetsprocess har även präglat själva produktionen av dessa avsnitt i uppsatsen.

I bakgrund och resultat har vi arbetat på ett liknande sätt. Även om insamlingen av material alltid har skett tillsammans, har vi initialt delat upp ansvaret för respektive delar, vilket har varit jämnt fördelat. Därefter har vi diskuterat innehållet tillsammans, tagit vid där den andre påbörjat arbetet och gemensamt färdigställt dessa avsnitt. De underlag som tagits fram inför intervjuerna, liksom själva genomförandet av dessa, har genomförts tillsammans.

Avsnitten diskussion och slutsats har utarbetats genom kontinuerliga samtal och diskussioner mellan oss. Dessa delar, liksom frågeställning och syfte, har förändrats och omarbetats i takt med att arbetet har utvecklats.

RESULTAT

INTEGRERAT HÅLLBARHETSARBETE

Detta avsnitt presenterar de huvudsakliga teman som framkommit ur våra intervjuer, tillsammans med reflektioner kring hur dessa kopplas till vårt teoretiska ramverk. Dessa teman har visat sig efter att vi genomfört intervjuerna som gemensamma teman vi själva identifierat som likheter intervjuerna emellan, med en utgångspunkt i hållbarhet i samtliga intervjuer. De teman vi berör är följande; ekologisk utveckling och hållbarhet, samverkansprocesser, socioekologisk utveckling samt estetik.

Ekologisk utveckling och hållbarhet

Annika Kruuse¹ arbetar idag som ekolog på enheten för översiktsplanering på stadsbyggnadsförvaltningen i Helsingborg. Tidigare var hon ekolog på Bo01, där hon ansvarade för de “gröna” och “blå” frågorna och samarbetade nära med landskapsarkitekter, byggherrar och entreprenörer. När bostadsområdet Västra Hamnen, som var en del av Bo01, stod klart hade Kruuse även en viktig pedagogisk roll, där hon informerade både de boende och förvaltarna om projektet samt utvärderade genomförda åtgärder. Hon har också författat ett kapitel i antologin Ekostaden Augustenborg: erfarenheter och lärdomar, där hon beskriver arbetet med att förbättra den biologiska mångfalden i större utvecklingsprojekt i Augustenborg, från slutet av 1990-talet fram till idag. Kruuse var delvis involverad i arbetet på den botaniska takträdgården i Augustenborg och deltog även i vissa mindre projekt som rörde området. Trots att hennes roll inte var formellt definierad, spenderade hon mycket tid på platsen. Hon guidade besökare, deltog i diskussioner och bidrog till att förmedla kunskap om de ekologiska aspekterna. I kapitlet redogör hon för sin studie av dokument som ansöknings- och slutrapporter, samt sina utvärderingar baserade på fältbesök, ritningar och andra handlingar, vilket kommer att redogöras för i den andra delen av resultatet.

Vad gäller hållbarhet beskriver Kruuse hur begreppet har blivit alltmer centralt inom stadsplaneringen sedan 2000-talet och upplever att det idag ses som en självklarhet. Samtidigt påpekar hon att det finns en motsättning mellan det som presenteras som hållbart och de åtgärder som faktiskt genomförs. Hon menar att det ofta finns en kommunikativ dissonans, både mellan olika yrkesgrupper och även i den information som ges till allmänheten och vad som faktiskt sker i praktiken. Det vill säga, en situation där det finns en motsättning mellan vad som kommuniceras och hur det verkligen är i praktiken.

Samverkansprocesser

Ellinor Portinson², som arbetar på Växtverket, en förening vars arbetssätt betonas av Portinson som en viktig framgångsfaktor i deras arbete med hållbar stadsutveckling. Växtverket består av ett brett spektrum av olika yrkesgrupper, däribland landskapsarkitekter, trädgårdsingenjörer och pedagoger, och arbetar dessutom i nära samarbete med Malmö stad. Växtverket strävar efter att skapa miljöer som främjar lek, möten och aktivitet, samtidigt som de ger ekologiska mervärden. Samverkan inom deras arbetsgrupper ses som en styrka, där varje medarbetare kompletterar varandra utifrån ett barnrättsperspektiv. Syftet med samverkansmodellen med fastighets- och gatukontoret, är att främja samarbete med lokala aktörer såsom fastighetsägare, företag, föreningar och boendegrupper och på så vis gynna långsiktigt samarbete och utveckling av närområden. Arbetet fokuserar på huvudområdena aktivering, nätverksbyggande, trygghetsskapande åtgärder och kunskapshöjande insatser (Malmö stad 2024).

Sedan 1999 har Erik Stenberg³ arbetat med omstrukturering av miljonprogrammets storskaliga bostadsområden i Sverige på flera nivåer. Han är idag involverad i den svenska delen av projektet ReCreate, som fokuserar på återbruk av prefabricerad betong. Stenberg var också projektledare för Grön BoStad Stockholm, ett EU-strukturfondsprojekt inriktat på hållbart byggande och renovering, där bland annat projektet Gröna Solberga ingick. Enligt Stenberg, sågs Grön BoStad som ett annorlunda projekt jämfört med de som vanligtvis drivs i Sverige, där stora aktörer ofta

samarbetar i pilotprojekt eller tidiga initiativ för andra att ta efter. Han lyfter utmaningar med samverkan på systemnivå, särskilt för små och medelstora företag som sällan har resurser att söka EU-medel eller delta i liknande satsningar. Ett konkret exempel är samarbetet mellan Stockholms hem och IVL:s arbete med Gröna Solberga, där långsiktiga ägare var nödvändiga för att säkerställa projektets varaktighet och framgång. Även om tanken med Grön BoStad var god har Sverige en lång historia av samverkan mellan större aktörer och statlig finansiering, vilket innebar att ekosystemet för SME blev ansträngt just i fallet med Gröna Solberga. Han förklarar däremot att även om vissa av dessa projekt är mer framgångsrika än andra, har de ändå ett inneboende värde:

”Hela det ekosystemet som jag kallar det, det är väldigt komplext. Lärdomarna från Grön BoStad för mig är ju att det är nödvändigt, så att inte fastighetsbolag eller bostadsbolag fastnar i en förvaltning där de faktiskt inte provar något nytt och faktiskt inte ställer om. För vi har ju sådana enorma utmaningar med, inte minst klimatfrågan, men också åldrande befolkning eller socioekonomisk svaghet och så vidare, som just bostadsbolag ligger så nära och de är så viktiga i den omställningen. Om de bara säger att ’men vi är jättebra på att byta kranarna och lamporna i våra fastigheter men inget mer’, då räcker det ju inte. De måste våga och de måste testa och en del av det kommer tillbaka också i att deras personal blir mer kompetent. De kanske bemöter sina boende på ett bättre sätt. De det kanske smittar av sig på organisationen på ett annat sätt.”⁴

Kruuse⁵ beskriver även hon sina erfarenheter kring samverkan, då hon berättar kring sina erfarenheter av att främja kontakt och relation mellan Malmö stad och Malmö universitet. Hon beskriver hur frukostseminarier och andra evenemang användes för att mötas och förstå varandras verksamheter. På dessa föreläste både representanter från staden och högskolan för att skapa kontaktytor och öka förståelsen för varandras verksamheter. Målet var att undersöka vilka områden man kunde tänkas att samarbeta med staden om. Att bygga upp ett kontaktnätet och inleda samtal och kontakter mellan organisationer och discipliner. Hon nämner däremot hur politiska beslut och inflytande från styrande parter ibland satte hinder för de hållbarhetsmål som tjänstemän och ekologer arbetade för. Detta visar på en annan dimension av samverkan, där politiska agendor kan påverka den långsiktiga hållbarheten av projekt. Hållbarhet kräver långsiktiga lösningar, men många projekt är ofta kortsiktiga och har begränsningar rent ekonomiskt. Enligt henne behövs

mer integrerade lösningar och insatser för att kunna nå hållbarhetsmålen på riktigt. Kruuse menar att detta kräver samarbete och en bättre förståelse för de lokala förutsättningarna, även om det har visat sig vara svårt att omsätta i praktiken.

I intervjuerna blir det uppenbart att det finns en koppling mellan samverkan och hållbar utveckling, där både sociala och ekologiska aspekter bearbetas genom samverkansprocesser. Portinson, Stenberg och Kruuse betonar samtliga vikten av samverkan i sina respektive arbeten, även om de också lyfter fram de utmaningar som uppstår i dessa processer. De betonar alla att samverkan är en nyckel till framgång i hållbar stadsutveckling, men belyser samtidigt olika hinder och svårigheter som kan uppstå när flera olika aktörer ska arbeta tillsammans. Samtliga ser samverkan som en kollektiv process där olika yrkesgrupper och förvaltningar kompletterar varandra, men där även strukturella utmaningar som kan uppstå, framförallt då det kommer till långsiktiga lösningar och när politiska och ekonomiska faktorer spelar in.

I boken *Dynamic Landscape Design*, belyser Kingsbury hur växtdesign baserat på ekologiska principer (eng. ecological planting design) står inför utmaningar gällande dess skötsel. Det finns en problematik i det faktum att privata aktörer i den offentliga sektorn blir allt vanligare, där privata företag sköter offentliga öppna ytor (Kingsbury 2007 se Kühn 2001). Vidare menar Kingsbury att anbudsförfarandet alltför ofta baseras på pris. Privat sponsring kan hjälpa på kort sikt, men för långsiktig underhållning saknas det ytterligare insatser. Vidare betonar han för behovet av forskning inriktat mot omfattande skötsel (eng. extensive management) och andra metoder för minskade underhållskostnader, vilket skulle kunna möjliggöra för att stärka att ekologiska plantering användes mer frekvent (Kingsbury 2007 se Kühn 2001). Här framträder en annan utmaning inom samverkan, den obalans som uppstår mellan kortsiktiga ekonomiska mål och långsiktig ekologisk hållbarhet.

I kapitlet *Beyond Beauty: Aesthetics Under Climate Regimes* (2021) betonas vikten av att bygga upp transformativa kapaciteter för att hantera osäkerheter och förändringar på ett produktivt

¹ Annika Kruuse, ekolog och författare till kapitel i Ekostaden Augustenborg: erfarenheter och lärdomar. Videointervju 17 oktober 2024

² Ellinor Portinson, arkitekturpedagog och bygglekledare på Växtverket. Fysisk intervju 24 oktober 2024.

³ Erik Stenberg, projektledare för Grön BoStad. Videointervju 11 oktober 2024.

⁴ Erik Stenberg, projektledare för Grön BoStad. Videointervju 11 oktober 2024.

⁵ Annika Kruuse, ekolog och författare till kapitel i Ekostaden Augustenborg: erfarenheter och lärdomar. Videointervju 17 oktober 2024

sätt och kompletterar därmed perspektivet. Dahl belyser att ett uppdrivet fokus på kvantitativa mått och evidensbaserade tillvägagångssätt kan hindra oss från att vidta nödvändiga åtgärder, något som hon menar är avgörande för att uppnå de globala målen för hållbar utveckling. Hon menar att vi som landskapsarkitekter redan besitter god kompetens inom området och har mycket att bidra med i stadsplanering och design, men menar att framgången ligger i att kunna omvandla hinder till möjligheter. Både Kruuse och Dahl poängterar att samverkansprocesser inte enbart handlar om att skapa förståelse mellan olika parter, utan även att hantera och navigera komplexa utmaningar för långsiktiga lösningar.

Socioekologisk utveckling

Portinson beskriver Guldängens bygglekplats i Malmö som ett exempel på hur offentliga platser kan bli till levande och dynamiska miljöer som både stärker social interaktion och ekologisk medvetenhet. Bygglekplatsen, som öppnade 2017, är en plats där barn själva får bestämma dess utformning, både hur den ska byggas och hur det ska se ut. Här finns odlingar, bikupor och fruktträd, och barnen lär sig att skapa med det material som finns till hands. Hon ser bygglekplatsen som en del av ett större sammanhang där barnen ges möjlighet att få möjlighet till att skapa och forma sin egen miljö, något som hon menar är centralt för barns utveckling. Med detta kritiserar hon dagens lekplatser, som hon ser som “installationer” där de vuxna bestämmer och styr medan barnen har begränsad möjlighet att kunna påverka.

Även Stenberg lyfter olika aspekter av samspelet mellan sociala och ekologiska utmaningar, genom att beskriva utifrån egna arbetslivserfarenheter, särskilt med avseende på hållbar renovering av de svenska miljonprogramsområdena. Dessa präglas av prefabricerade betongbyggnader, som många gånger rivs när upprustning görs. Han pekar på Helsingborg som ett exempel där rivningar av gamla byggnader från miljonprogrammet väckte frågan om varför vi inte istället återanvänder material och bygger nytt genom att ta tillvara på dessa strukturer. För Stenberg handlar det om att ta vara på de resurser som redan finns, både för den ekologiska

hållbarheten, men även för att stärka den historiska kopplingen till platsen och för att främja social hållbarhet. Han ifrågasätter att vi idag ofta river och bygger nytt, istället för att renovera varsamt. Han ifrågasätter att detta skulle vara den bästa lösningen, särskilt när det innebär att de boende inte har råd att flytta tillbaka till de nybyggda husen efter att upprustningen genomförts. Stenberg påpekar däremot att det idag saknas statlig finansiering och bidrag för att stödja hållbar upprustning och renovering av byggnader.

Både Portinson och Stenberg lyfter vikten av att sociala värden får utrymme då vi skapar hållbara miljöer. Portinson ser Guldängens bygglekplats som ett exempel på hur en plats kan vara både ekologiskt och socialt hållbar, där olika åldersgrupper, inklusive föräldrar, samlas och interagerar med varandra. Hon ser det som ett sätt att främja gemenskap, även om det ibland uppstår förvirring, till exempel Guldängen, kring vem platsen egentligen tillhör, om den är offentlig eller privat. På liknande sätt ser Stenberg att hållbarhet inte enbart handlar om gröna, tekniska lösningar utan också om social hållbarhet, där människor inte ska tvingas bort från sina hem genom höjda hyror efter renoveringar. De båda lyfter de brister som existerar i dagens system– en obalans mellan ekologiska och sociala värden. Tillsammans belyser de en övergripande utmaning som består av att skapa, planera och utforma miljöer och bostäder som är ekologiskt hållbara liksom socialt rättvisa, där både människor och miljö inkluderas.

Estetik

Portinson⁸ beskriver hur Guldängen ofta betraktas utifrån av personer utan direkt relation till bygglekplatsen. Många uttrycker en osäkerhet och oförståelse kring vad verksamheten egentligen handlar om, även fast de bor i närområdet. Hon menar att det dels beror på bristande information, framför allt i närområdet. Portinson framhåller behovet av bättre kommunikation. För att åtgärda detta har en ny punkt lagts till i föreningens avtal med Malmö stad, där det betonas att Guldängen ska synliggöras mer, eftersom att den är en del av stadens erbjudande till barn.

Portinson beskriver hur den del av Guldängen som

av många kan uppfattas som “stökig” ligger mot industrin norrut, medan den “vackra” delen ligger mot det intilliggande bostadsområdet. Detta för att skapa en viss balans som en god relation till de boende i området. Hon understryker att det viktiga, i första hand, är barnens perspektiv där glädje, lek och hälsa kommer i första rummet. Själva utseendet av byggleken är desto mer oväsentligt, enligt Portinson handlar inte Guldängen om estetik över huvud taget. Arkitektur är något annat, menar hon också. Däremot tror hon att de två kan samexistera och kan samsas i stadsrummet.

I diskussioner kring hållbarhet anses estetik och i synnerhet skönhet (eng. beauty) många gånger ha negativa konnotationer knutna till sig. Något som snarare har en negativ inverkan och som avfärdas som ytligt, vilket resulterar i en cykel av negativa associationer där de omedelbart reduceras till att vara dekorativt och trivalt (Meyer 2008). Hållbarhetsdiskursens ramverk utgår generellt från ekologisk hälsa och social rättvisa och ekonomisk lönsamhet, där hållbarhetsdiskussioner traditionellt sett har fokuserat på ekologiska värden (Tunström et al.; Magnusson 2015). Det är inte ovanligt att dessa verkar med fokus på både social hållbarhet och ekonomiska intressen, men därmed alltmer sällan med hänsyn till estetik (Meyer 2008).

Den makt som gestaltade miljöer har enligt Meyer (2008) ligger i deras förmåga att skapa upplevelser för människor som i sin tur kan främja en kultur där hållbarhet värdesätts. Hon argumenterar för att ett större fokus på estetik är avgörande för att kunna uppnå verklig hållbarhet, men att detta i sin tur många gånger begränsas till ytliga faktorer:

“What is the value of the visual and formal when human, regional and global health are at stake? Doesn't the discussion of the beautiful trivialize landscape architecture as ornamentation, as the superficial practice of gardening?” (Meyer 2008:6).

Olika associationer till begreppet estetik blir särskilt tydliga i relation till intervjun med Stenberg⁹. Att återanvända material och bevara historiska strukturer, såsom han beskrev det med projektet i Helsingborg, kan kopplas till Meyers kritik av hur estetik bortprioriteras i hållbarhetsdiskussioner. Genom platsbaserad planering, kan vi värna om

befintliga resurser och platsens historiska värde. I detta integreras en form av estetik som i sin tur bidrar till ytterligare värden, där både ekologisk och social hållbarhet ryms. Detta visar hur estetiska värden kan ha en djupare betydelse och syfte, något som utmanar idén kring estetik som ytlig eller trivial. Intervjun med Portinson¹⁰ lyfter fram de utmaningar som fortfarande kvarstår med att omdefiniera begreppet inom ramen för socioekologisk utveckling, där hon beskriver estetik i termer av något som antingen är fult eller vackert.

Dahl (2021) argumenterar för att kulturella förändringar bör sker om vi ska kunna uppnå hållbarhet, och att detta inte kommer förändras genom gröna tekniska lösningar eller standardiserade åtgärder. Hon argumenterar för att den estetiska upplevelsen besitter en styrka i sig att bidra till denna förändring. Estetisk kan spela en viktig roll i att väcka engagemang genom att förmedla berättelser om en plats och dess ekologiska och sociala funktioner, vilket Meyer betonar: *“I now consider aesthetics as an entanglement that implicates the social and embraces the drive to movement as a promise, but not necessarily an outcome”* (Meyer 2015:48). Dahl (2021) framhåller även vikten av att estetik inte längre bör betraktas som ornamentala eller vara begränsat till skönhet, utan betonar att ontologiska och epistemologiska förändringar inte enbart påverkar estetiken, utan att estetiken i sig kan driva fram dessa förändringar.

GRANNSKAPSENHETEN AUGUSTENBORG

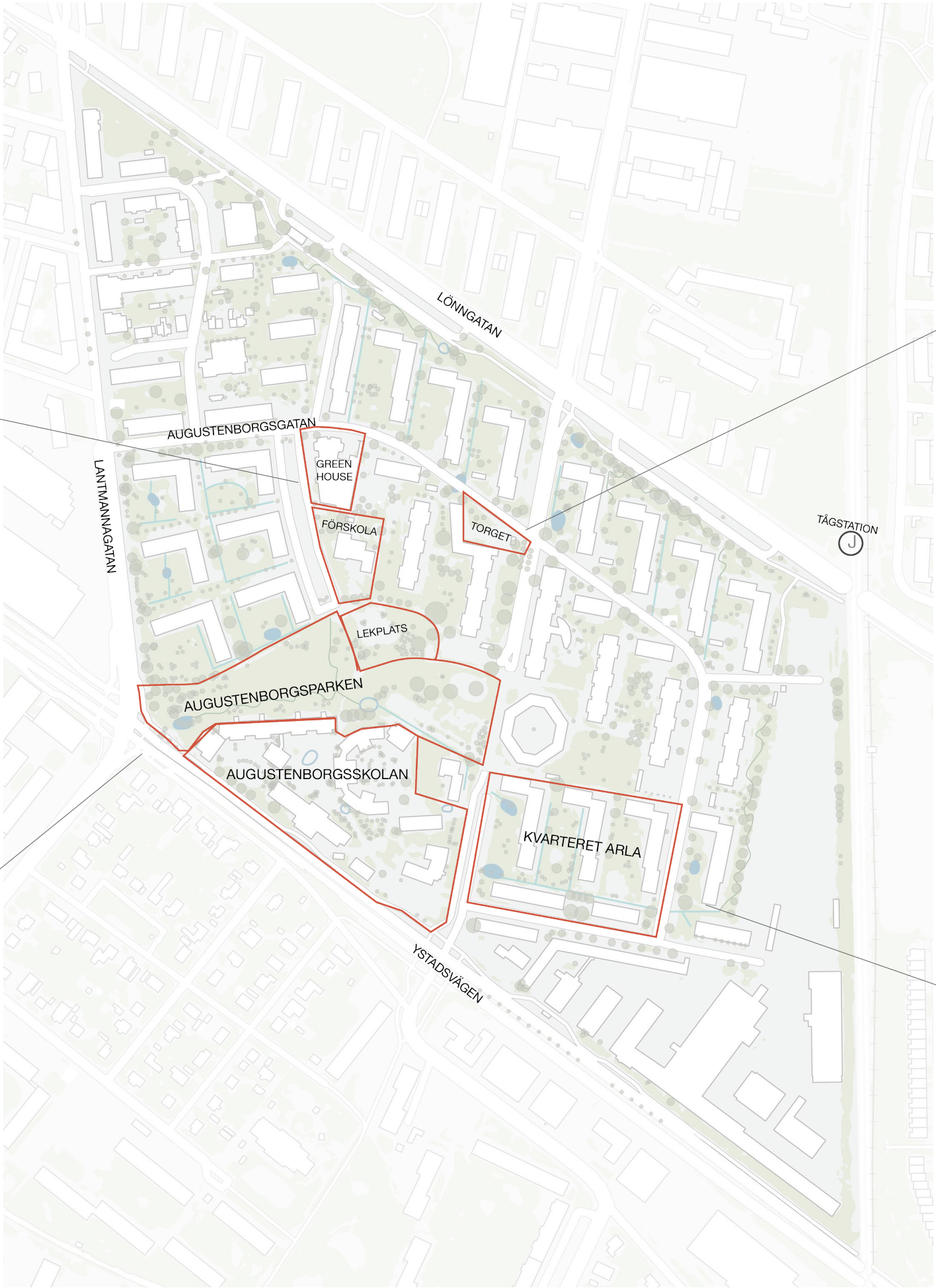
Projektet: Grannskapsenheten Augustenborg

Augustenborg började byggas 1948 och var färdigbyggt 1951 (Auner 2008 se Tägil 2020). Mellan 1930 och 1940 växte Malmö kraftigt med cirka 35 000 invånare till följd av bland annat

⁸ Ellinor Portinson, arkitekturpedagog och byggglekledare på Växtverket. Fysisk intervju 24 oktober 2024.

⁹ Erik Stenberg, projektledare för Grön BoStad. Videointervju 11 oktober 2024.

¹⁰ Ellinor Portinson, arkitekturpedagog och byggglekledare på Växtverket. Fysisk intervju 24 oktober 2024.³

Kategorier	I ett grannskap - Clarence A. Perrys definition (Tägil 2020)
Storlek	En grundskola skulle finnas i grannskapet, och befolkningsantalet anpassades efter detta. Man räknade med 1000 barn för en grundskola, vilken kan omsättas till ca 5000 personer. Om drygt hälften av området används till bostäder, kan grannskapsenheten rymmas inom en kvadrat om 800 meter.
Avgränsning	Den genomgående biltrafiken skulle ledas på utsidan av grannskapsenheten för att höja säkerheten i området, samt för att stärka områdets identitet som ett samlat grannskap.
Öppna ytor	Detta innefattade parker och rekreationsområden där fokus skulle vara på lek och spel för alla åldrar.
Instutioner och affärer	Dessa speglade områdets “community centers”, och innefattade offentliga ändamål såsom skolor, kyrkor, kulturinstitutioner etc. Skolan var grannskapsenhetens främsta centrum och skulle placeras centralt i området. Perry såg på skolan som en plats inte bara för skolans elever, utan även som en samlingsplats som kvällstid öppnades upp för olika föreningar. Affärerna tog den omkringgående trafiken i beaktning, och placerades därav i grannskapens utkanter med hänsyn till att butikernas kunder förväntades komma med bil.
Det interna trafiknätet	Biltrafik genom området var nödvändig för de boende, men för att förhindra att den omkringliggande trafiken skulle använda dessa vägar, utformades dessa bilvägarna med en svag krökning, för att skapa en desorientering för dem som inte var bekanta med området. Säckgator för bilar, alltså återvändsgränder, var viktiga inslag då dessa tillät skapandet av större sammanhängande grönområden. Ett annat centralt element var trafikseparering mellan bilister och gående.

Tabell 1: Definition av Neighborhood Unit

industrialiseringen. Arbetsmöjligheterna i Malmö var goda, vilket ledde till att inflyttningen fortsatte växa även under 40-talet. De största industrierna under denna tid var varvsverksamheten, textilindustrin och livsmedelsindustrin. Bostadsproduktionen höll dock inte jämna steg med den ökande efterfrågan, och bostadsbristen blev ett faktum. Den ökade bostadsefterfrågan kunde även kopplas till ökad familjebildning, vilket ledde till trångboddhet i staden. 1945 bestod nämligen hälften av lägenheterna i Malmö av enrummare (Rosberg 2020).

En ny nationell bostadspolitik utvecklades under 1940-talet, som den bostadssociala utredningen arbetade fram underlag till 1933-1947, och som antogs i olika etapper 1942-1947. Välfärdsstatens värderingar var starka under denna tid, och målet med den nya bostadspolitiken var att öka antalet bostäder men även att öka bostadskvalitén. Kiss et al. (2020) framför att Malmö stad hade en vision om “integrerade grannskapsenheter där alla invånare hade bekväm och jämlik tillgång till rekreation, konsumtion, vård och utbildning”

(Kiss et al 2020:277).Grannskapsplaneringen fick ett allmänt erkännande igenom bostadssociala utredningens arbete, där arkitekten Uno Åhrén publicerade ett kapitel om grannskapsenheter och community centers. Augustenborg blev det första bostadsområdet i Malmö som utformades enligt denna nya bostadspolitik, och är därmed ett av de första exemplen på en grannskapsenhet i staden (Tägil 2020). Augustenborg blev även Malmö Kommunala Bostadsaktiebolags (MKB) första stora projekt. MKB grundades 1946 och hade likaså en koppling bostadssociala utredningens arbete, vars slutbetänkande föreslog att fördelaktiga lån till byggandet av nya bostäder skulle möjliggöras till 100 % för kommunala bostadsföretag (Rosberg 2020). Dessa idéer utgick från att bostadsbyggandet inte skulle vara beroende av att generera vinst (Riksantikvarieämbetet u.å.) Ur detta skapades MKB och möjligheten för dem att förverkliga stadsplanen för Augustenborg (Rosberg 2020).

Enligt stadsplaneraren Clarence A. Perrys, som myntade termen grannskapsenhet (eng.

neighborhood Unit) i samband med att New Yorks regionplan utvecklades, är dessa punkter centrala (se tabell 1) (Tägil 2020):

Dessa idéer har utvecklats baserat på standarder från New York, såsom antalet barn per grundskola (Tägil 2020). I avsnittet Platsen: 1950-talet lyfts det fram hur idéerna anpassats till den svenska kontexten, och hur dessa implementerats i Augustenborg.

Platsen: 1940-talet

Innan 1948 när Augustenborg byggdes bestod området till största del av två gårdar, Augustenborgsgården och Sofiedalsgården (Rosberg 2020). Utöver detta fanns några flerbostadshus och gatuhus i den nordöstra delen av området (Riksantikvarieämbetet u.å).

Platsen: 1950-talet

Det byggdes 1538 stycken lägenheter där 57 % av tvåor och 36 % av treor (Tägil 2020). Resterande 7 % var ettor och fyror.

Storlek

Totalt byggdes 34 stycken lägenhetshus för ungefär 5600 personer, Augustenborg är byggt på ett område som omfattar 32 hektar (Tägil, 2020).

Avgränsningar

Nord, väst och syd om Augustenborg går de rakgående gatorna Lönngatan, Ystadsvägen och Lantmannagatan. Till öst om området ligger tågstationen Persborg där tågspåret mellan Malmö C och Kävlinge definierar Augustenborgs östliga gräns. Dessa gränser skapar tydliga avgränsningar mellan Augustenborg och omkringliggande områden.

Öppna ytor

På gårdarna gavs det mycket plats åt samvaro och lek. Trädgårdstraditionen var stark under denna period, vilket lyste igenom själva utformningen, anläggandet och skötseln av utemiljön. Persson et al. (2020) beskriver att det “borgade för försköning, detaljomsorg och hantverksmässigt gott utförande” (Persson et al. 2020:135). Författarna lyfter inte specifikt hur detta påverkade anläggandet och

skötseln, men lyfter att utformningen influerats av stadsplaneringsidealet trädgårdsstaden som förebild. I detta ideal fanns idén om ‘hus i park’, vilket kan ses fått genomslag i Augustenborg, betydande att grönområdena är stora och sammanhängande, och att gränserna mellan gårdsrum, parkmark och allmänna tomter är diffusa. Detta skulle ge en sömlös rörelse genom området som helhet, från husens entréer, som via gårdarna skulle leda en till parkstråk, och som i sin tur för en till skolor och annan service (Persson et al. 2020)

Bengt Persson, Ann-Sofi Högborg och Anders Folkesson har tillsammans skrivit kapitlet *Utemiljöernas kvalitéer i Augustenborg från 1940-talet till 2010-talet* i boken *Ekostaden Augustenborg: lärdomar och erfarenheter*. De är alla landskapsarkitekter och Ann-Sofi Högborg var med i uppdraget om att projektera upprustningen av gårdsmiljöerna inom projektet Ekostaden. Anders Folkesson var ansvarig för projektering av det öppna dagvattensystemet, och Bengt Persson är en av redaktörerna för boken och har arbetat med utveckling av miljöstrategiska projekt i Malmö sedan slutet av 1990-talet.

Persson et al. (2020) har undersökt ritningarna för kvarteret Arla – ett område omfattande tre lägenhetshus och tre gårdar, som ligger direkt öster om Augustenborgsskolan (se figur 4). I studiet av planerna för kvarteret Arla framkommer det att gårdarna låg lägre än den omkringliggande marken där gårdarna var avgränsade med en tydlig slänt på cirka 30-40 centimeter. Gårdarna utgjordes av ett större öppet rum, där sandlådor och sandytor avsedda för lek placerades i gårdarnas hörn. Funktionerna var avgränsade utåt med buskplanteringar och kalkstensmurar, men hade inte någon avgränsning inåt, vilket ytterligare förstärkte gårdens öppna karaktär och upprätthölls dessutom genom att de flesta träd planterades i gårdarnas gränzoner. Ett fåtal mindre prydnadsträd fick lov att ta plats i gårdens centralare delar. Längs husfasaderna planterades buskar i smala fält (Persson et al. 2020).

I Augustenborgsparken sparades vissa av de gamla träden från gårdsmiljön och kompletterades med ett antal nya träd och buskage för att skapa mer

definierade och trivsamma rum (Persson et al. 2020).

Instutioner och affärer

Butikstorget (se figur 4) i Augustenborg fungerade som grannskapsenhetens “community center” och placerades centralt i området. Detta skilde sig från Perrys idé om att skolor bör fungera som community centers och placeras centralt, medan affärerna bör placeras i områdets utkanter. Under denna tidsperiod fanns det totalt 29 stycken affärer i Augustenborg. Här fanns även en centraltvättstuga där kvinnorna kunde avlastas genom att lämna in familjens tvätt (Tägil 2020). Sofiedalsgården revs och Augustenborgsskolan byggdes på denna plats, i områdets sydvästra del (Rosberg 2020).

Det interna trafiknätet

Augustenborgsgatan utgör den slingrande huvudgatan som sträcker sig genom området. På de ursprungliga planerna fanns en bilväg genom Augustenborgsparken utritad, men den blev istället byggd som en gångväg. Tägil (2020) kommenterar att denna genomgående bilväg skulle ha stridit mot de ursprungliga idéerna om grannskapsenheten. I Augustenborg avslutas många gator som återvändsgränder och trafikseparering mellan bilister och gående är etablerat (Tägil 2020). Det var få som ägde en bil under denna tid, Persson et al. (2020) uttrycker att detta påverkade att gaturummet därmed inte upplevdes som farlig.

Platsen: 1960- och 1970-tal

Författarna (Persson et al. 2020) lyfter fram att det under början av 1960-talet skapades en strävan mot rationalitet som ett resultat av bostadskrisen, vilket ledde till att aspekter rörande trivsel, estetik och hantverksskunnande i boendemiljön prioriterades lägre. Hur detta konkret kom till uttryck i Augustenborg specificeras inte, författarna nämner dock att bristfällig skötsel påverkade trivseln negativt under områdets utveckling mellan 1950- och 1990-talet, vilket tyder på att detta kan ha varit en bidragande faktor, då detta även samspelar med estetik och hantverksskunnande.

Vid 1961 bodde cirka 6300 invånare i Augustenborg, vilket är det högsta antalet under hela Augustenborgs historia (Tägil 2020).

Under 1960-talet ökade antalet bilar mycket snabbt, vilket i sin tur ledde till ökad trängsel och risk för olyckor. I Augustenborg vid 1970-talets slut, förändrades gaturummet för att hantera trafikproblemen som uppstod i takt med den ökande biltrafiken. I korsningar mellan bilar och gångstråk höjdes vissa av korsningarna och underlaget byttes ut mot betongsten för att skapa en säkrare miljö för fotgängarna. Vid torget placerades även planteringslådor och pollare för att göra körytan extra smal (Persson et al. 2020).

1970-talets olje- och energikris ledde till att utvändig fasadisolering installerades på husen, materialet som användes för detta var plåt. Förnyelse av utemiljöns element såsom förrådsbyggnader, plank och lekredskap karaktäriserades av tjockare virke som var tryckimpregnerat eller målat (Persson et al. 2020).

Under 1970-talet förändrades snöskottningen till att utföras av maskiner istället för med kroppsarbete. Detta resulterade i att underlaget förändrades på vissa platser, kalkstensplattor byttes ut mot asfalt, för att plogen lätt annars fastnade i de skrovliga kalkstensplattorna (Persson et al. 2020).

Platsen: 1980-tal

Under 1980-talet ansökte Augustenborg om ‘statliga medel för miljöförbättringar’, som främst var avsedda för miljonprogrammets bostadsbestånd, men som även var tillgängliga för andra bostadsbestånd. Mycket av den byggda miljön i Sverige har skapats under modernismens era, vars framväxt var kring 1950 och grundades på idéer om luft, ljus och tillgång till grönska. Dessa idéer sammanföll med utvecklingen av välfärdssamhället och delade många av dess tankegångar, såsom värdet av planering, vetenskap och rationalitet. Dessa ideal resulterade dock i en byggd miljö som på många sätt kännetecknas av monotona och rationella uttryck menar Dahl (2021), och har fått stor kritik (Dahl 2021). Många av dessa utemiljöer hade även blivit slitna på 80-talet som ett resultat av bristande kvalitet i planering och underhåll, och bostadsområdena präglades av sociala problem och segregation (Persson et al. 2020). Genom upprustning av utemiljön hoppades man kunna motverka dessa problem.

Gårdsupprustningsfasen under 1980-talet innebar, bland annat, nya plank, bänkar och lekredskap. Det planterades dessutom fler träd på gårdarna, och lekplatserna, liksom sittplatserna som tidigare varit belägna i gårdens hörn, blev nu placerade i gårdens mitt (Persson et al. 2020).

Mot slutet av 1980-talet bodde strax över 3000 invånare i Augustenborg, vilket var den lägsta befolkningsnivån som registrerats sedan första inflyttningsvågen. En halvering från bostadsbeståndet på cirka 6000 invånare under 1960-talet (Tägil 2020).

Upplevelser och reflektioner

Trafikmiljön blev troligtvis säkrare genom de förändringar som genomfördes i gaturummet under 1970-talet, men dessa förändringar resulterade även till att gatan separerades från den övriga utemiljön, något som den tidigare hade varit en integrerad del av (Persson et al. 2020). Detta menar Persson et al. (2020) var en aspekt som förändrade hur man upplevde området i stort. Den nya fasadisoleringen i plåt förändrade även områdets karaktär, där byggnaderna tidigare var av färgad puts (Persson et al 2020).

Fortsättningsvis menar Persson et al. (2020) att skötseln på gårdarna blivit allt mer passiv och många gånger utförts utan tillräcklig kunskap eller engagemang. Fokus har främst varit att bevara den befintliga vegetationen snarare än att förvalta och utveckla dess kvaliteter. Växter som dött ersattes sällan, och många rabatter försvann successivt. Den bristande utvecklingen av det gröna ledde därmed till att områdets karaktär blev alltmer otidlig och känslan av omsorg gick förlorad. Detta, menar författarna, bidrog till att många av trivselsvärdena också försvann, vilket därmed påverkar de sociala aspekterna. Detta blir därmed inte en hållbar miljö, då landskap ej presterar socialt eller kulturellt (Meyer 2008).

Vidare framför författarna i sin analys av området från 1997 att de nya plank, bänkar och lekredskap som tillkommit på gårdarna från gårdsupprustningsfasen 1980 har *“ett överdrivet robust uttryck som avspeglade en inställning att hållbarhet och rationell*

konstruktion går före smäcklighet och elegans” (Persson et al. 2020:139). Författarna påpekar även att de nya och gamla inslagen i utemiljön inte samspelade på ett tillfredsställande sätt, och problematiserar att det inte fanns någon som tog ansvar för att formulera områdesövergripande principer för detta (Persson et al. 2020).

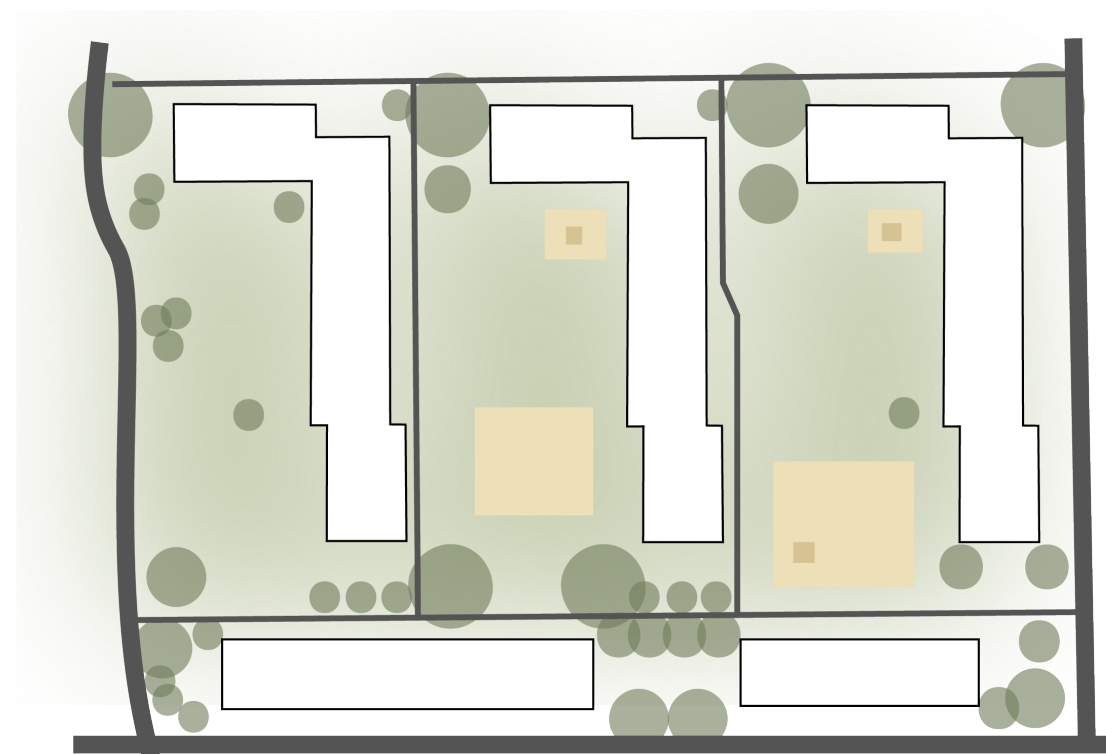
Lekplatsernas nya centrala placering på gårdarna, tillsammans med den större mängden träd, bidrar till att den ursprungliga öppna och stora rumsligheten bryts ner menar Persson et al. (2020). Författarna framhåller detta som kritik mot upplevelsen av området och uttrycker:

“Vi är övertygade om att om Augustenborgs bostadsgårdar hade behållit fler av de ursprungliga kvaliteter de en gång hade, och som är typiska för den tid då Augustenborg byggdes, skulle gårdarna upplevas som ännu bättre, mer tilltalande, mångsidiga, användbara och trivsamma än vad de gör idag” (Persson et al. 2020:145).

Ett formulär till de boende i Augustenborg skickades ut med frågor 1953 rörande de boendes syn på området, bostaden, grannarna och serviceutbudet. Sociologen Pfannenstill som utförde undersökningen var särskilt intresserad av frågan *“Har de sociala åtgärderna på bostadspolitikens område bidragit till en förändring i människors sätt att se på sin stadsdel och sina grannar, även om de tillhör olika befolkningsskikt?”* (Tägil 2020:73). Utifrån undersökningen konstaterades det att de flesta var nöjda och vissa var missnöjda, men det var dock svårt att dra några ytterligare slutsatser. Det uttrycktes ingen särskild grupptillhörighet med Augustenborg eller grannskapet i svaren och kommenterades heller inte vidare. Tägil (2020) anser det märkligt eftersom det var själva essensen av grannskapsidén. Det är dock värt att notera att undersökningen genomfördes kort efter att de första invånarna hade flyttat in i Augustenborg (Tägil 2020).

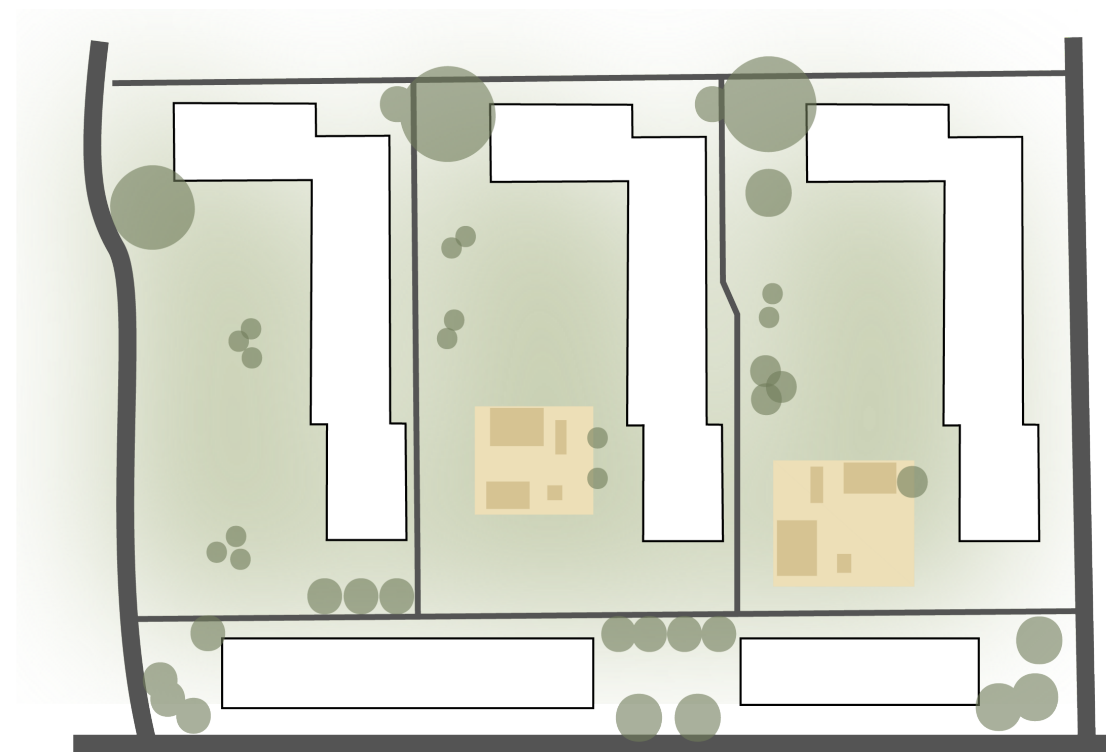
Vidare beskriver Tägil (2020) att grannskapsenheterna, under sin storhetstid, generellt sett inte fick mycket kritik. Han lyfter dock fram Lindahl, Åström, Franzén och Sandstedt som några av de kritiska rösterna i sammanhanget (Tägil 2020). Lindahl beskriver att de funktionella aspekterna styrde grannskapsplaneringen i större utsträckning än de sociala aspekterna, vilket även Franzén och

1950

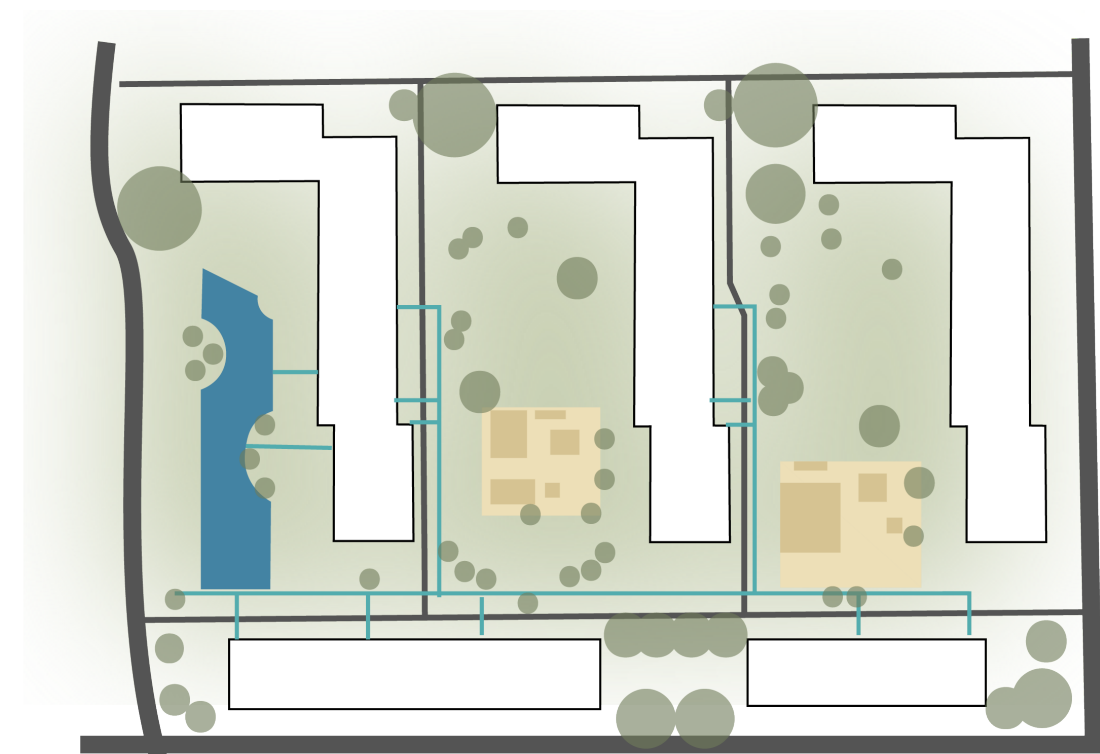
Figur 5

1999

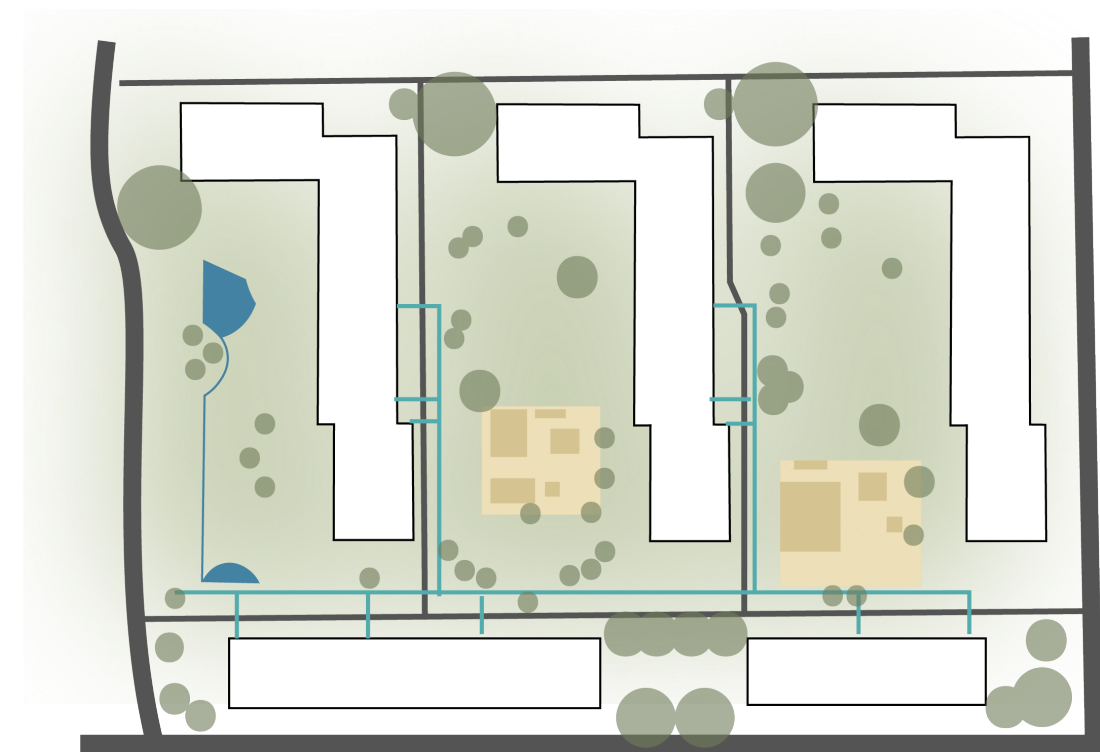
Figur 6

2002

Figur 7

Efter 2002

Figur 8

- Byggnad
- Bilväg
- Huvudstig
- Gräsyta
- Träd
- Sandyta
- Lekfunktion
- Damm
- Öppen vattenränna

Sandstedt instämmer i. Dessa uttrycker att den tydliga avgränsningen av grannskapsenheterna överensstämmer med funktionalismens syn på en funktionsdifferentierad stad. De framhäver att det aldrig motiverades varför denna känsla av fränkoppling från andra stadsdelar ansågs som viktig (Tägil 2020).

Vidare hävdar de att resonemanget om att social gemenskap skulle uppstå genom avgränsning utåt och sammanslutning kring ett centralt centrum saknade vetenskapligt stöd. Trots de goda intentionerna till att skapa bostadsområden för olika samhällsgrupper och att inte prioritera bilismen, blev ändå grannskapsenheterna i praktiken utformat efter bilismen och med ett särskilt fokus på barnfamiljer menar författarna (Franzén & Sandstedt 1981 se Tägil 2020). Franzén och Sandstedt tillägger även att projektet var ett “top-down” projekt, eftersom att politiker, planerare, byggherrar och arkitekter stod för skapandet av gemenskapskänslan (Franzén & Sandstedt 1981 se Tägil 2020). Trots goda insatser för den sociala hållbarheten i området, såsom fritidslokaler och gemensamhetsanläggningar, beskriver Tägil hur det ändå inte räckte till. Detta eftersom sociala problem ändå uppstod i området. Den glorifiering som tidigare funnits av grannskapsenheterna försvann som ett resultat av detta (Tägil 2020).

Stadsdelen drevs av en ideologisk vilja att förbättra livet för Malmös invånare, vilket blev lyckat i vissa aspekter, och mindre lyckat i andra (Tägil 2020). Idag är bostadsbyggandet återigen en aktuell fråga i form av rådande bostadsbrist, vilket även var fallet då Augustenborg byggdes. Idag ser dock förutsättningar annorlunda ut, med en marknadsekonomi som dominerar i bostadsbyggandet. Detta skiljer sig mycket från när Augustenborg byggdes och bostadsproblemen löstes med hjälp av offentliga medel (Tägil 2020).

På 1940-talet var den vanligaste familjebostaden enrumslägenhet (Nylander 2013 se Tägil 2020). I Augustenborg byggdes tvårumslägenheter för majoriteten av beståndet, eftersom just detta förespråkades av den bostadssociala utredningen. Under denna tidsperiod var det normalt att två föräldrar och två barn bodde i dessa lägenheter,

Målsättningar för utemiljön
• Lösa VA- och dagvattenproblematik. • Rusta upp och berika bostadsgårdarna för ökad trivsel och ökad social interaktion. • Öka flora och fauna med 50% samt öka naturupplevelser. • Minska hårdgjorda ytor och övergå från asfalt till grus. • Återställa områdets ursprungliga karaktär och återskapa kulturmiljön i ett traditionellt bostadsområde. • Generell återställning och upprustning av lekplatser. • Lokalt omhändertagande av avfall, övergång till system med ett flertal gemensamma sophus med källsortering. • Parken får en pedagogisk lekplats med temat Musikens trädgård samt en 50-procentig ökning av flora och fauna. • Öka den biologiska mångfalden.
Tabell 2: Idéförslag EKOSTaden Augustenborg

och barnfamiljer utgjorde en stor del av bostadsbeståndet, särskilt under 50- och 60-talet (Tägil 2020). Idag har däremot hushållstypen “ensamstående utan barn” blivit den vanligaste i området (Stadskontoret 2020). Detta blir ett tydligt exempel på utmaningarna med att lyckas med intentionerna om att skapa bostadsområden för olika samhällsgrupper eftersom samhället och dess ideal förändras. Detta kan även kopplas till Thompson (2019) som uttrycker att våra framtidsvisioner egentligen avslöjar mer om nutidens ideal, än om den framtid vi föreställer oss, vilket därmed gör det svårt att arbeta med insatser för framtiden.

Beskrivningar förändras även beroende på vilket tidsperspektiv de analyseras utifrån. I jämförelse med andra grannskapsenheter som byggdes under 40-talet sågs Augustenborg som en betydligt mer tätbebyggd område. Idag omfattar ordet tätbebyggelse andra betydelser, vilket vi författare menar blir tydligt i detta exempel, då området idag ej skulle klassas som ett speciellt tätbebyggt område.

EKOSTADEN

Projektet: Ekostaden

Projektet Ekostaden genomfördes under perioden 1998-2005 (Månsson & Persson 2020). De huvudsakliga drivkrafterna bakom projektet var de sociala problem som fanns i Augustenborg samt översvämningsproblemen i området (Persson, 2020; Bernstad Saraiva, 2020; Kazmierczak & Carter 2010). Karvonen (2020) påpekar i sin studie att en av initiativtagarna till Ekostaden beskriver Augustenborg som ett av de fattigaste områdena i Sverige vid denna tid, där många lägenheter stod tomma. Persson (2020) beskriver att området sågs som ett lågattraktivt bostadsområde, vilket även Bernstad och Saraiva (2020) betonar. Det fanns en hög omflyttningsfrekvens, ett dåligt rykte som präglade området samt en arbetslöshet som växte sig allt högre under 1990-talet (Lenhart 2020).

Översvämningsproblematiken i området berodde på att Augustenborgs avloppssystem utgjordes av ett kombinerat system, där dagvatten och spillvatten transporteras i samma ledningar, vilket innebär en sårbarhet vid kraftiga regn, eftersom det ökar risken för att systemet överbelastas. När systemet överbelastas kan avloppsvattnet pressas tillbaka upp till fastigheternas källare, eftersom dessa ofta är belägna lägre än själva ledningsnätet (Beckmann 2020). Detta är ett vanligt förekommande problem i äldre bostadsområden då kombinerade system tidigare varit standard. Problematiken kan lösas genom att separera dagvattnet från spillvattnet, antingen genom att anlägga nya rör som enbart är avsedda för dagvatten, eller genom att omhänderta dagvatten i så kallade öppna dagvattenlösningar (Persson 2020). I Augustenborg valde man att lösa problemet genom att införa öppna dagvattenlösningar, vilket även framhölls som en åtgärd för att öka områdets attraktivitet, då detta skulle erbjuda mer gröna, trivsamma och varierade utemiljöer (Bernstad Saraiva 2020). Samtidigt som det planerades för det öppna dagvattensystemet, inleddes även en satsning på att renovera gårdarna i området. Det lades stor vikt vid att engagera de boende i utvecklingen av området, med målet att skapa en känsla av stolthet och stärkt identitet som

skulle få fler att trivas och stanna kvar. Detta skulle även göras för att göra området mer attraktivt och därmed locka till sig nya invånare (Bernstad Saraiva 2020).

Öppna dagvattenlösningar är en relativt vanligt förekommande åtgärd idag vid exploatering, men var förhållandevis unikt vid den tiden. VA-verket i Malmö hade börjat bygga några öppna dagvattenlösningar under 1990-talet i exploateringsområden till följd av ett lyckat förvaltningsövergripande samarbete, där VA-verket tilläts få inflytande i stadsbyggnadsprocessen. I den bebyggda miljön fanns det också några fall där dagvattnet fördröjdes ytligt med hjälp av dammar och svackdiken (Beckmann 2020). Att genomföra detta i ett redan bebyggt bostadsområde av liknande skala som Augustenborg är ovanligt än idag, vilket gör Augustenborg till ett unikt projekt (Månsson & Persson 2020).

Platsen: 2000-talet

Annika Kruuse och Åsa Abrahamsson har utvärderat den biologiska mångfalden i Augustenborg med fokus på gårdarna, skolgården och Augustenborgsparken. Detta för att bedöma huruvida målen som sattes upp för projektet Ekostaden hade uppnåtts. Kruuse (2020) påpekar att en utmaning i att bedöma om målen har uppfyllts eller inte, var avsaknaden av ett underlag som tydligt beskrev platsens utgångsläge och hur ökningen var förväntat att uppnås.

Kruuse och Abrahamsson uppskattar att målet om 50% ökning av djurarter och flora har uppnåtts, även om de påpekar att det inte är möjligt att dra några exakta slutsatser. Detta eftersom det saknas inventeringar som genomfördes före projektets start. Författarna lyfter fram att de nya vattenmiljöerna, de nektar- och pollengivande växterna samt de fladdermus- och fågelholkar som har satts upp, bidrar till dessa ökningar (Kruuse 2020).

Det fanns även mål om att skapa naturmiljöer på skolgården och i parken, vilket skulle motsvara 20% av skolgården respektive parkens totala yta. Kruuse (2020) konstaterar att dessa mål inte har uppnåtts, men framhäver att det finns vissa naturlika miljöer

Figur 9: Nylagd damm 2002 (foto: John Dobcek)

Figur 10: Dammen 2003 (foto: Ulf Thysell)

Figur 11: Ombyggd damn, foto taget 2012 (foto: Leif Runesson)

i parken av mindre omfång. Däremot påverkas upplevelsen av naturmiljö negativt på grund av snöbärens dominans, vilket Kruuse menar *“förtar upplevelsen av naturmiljö”* (Kruuse 2020:147).

Begreppet biologisk mångfald användes utan närmare precisering i ansökningarna och slutrapporterna. Därför använder sig Kruuse av den definition av biologisk mångfald som omfattar variation i ekosystem, antal arter och genetisk variation inom arter. Kruuse konstaterar, utifrån denna definition, att den biologiska mångfalden i området har ökat. Variationen i ekosystem har ökat tack vare de nya naturliknande biotoper som införts i området, såsom de vattenmiljöer som tidigare saknats. Antalet arter har främst ökat på grund av två anledningar: ett större antal trädgårdsväxter, samt ett ökat antal vilda växter som har etablerat sig i de olika biotoperna. Antalet djurarter har även vuxit till följd av den konstanta vattenspegeln som dammarna skapar. För att uppnå en genetisk variation vad gäller arter, hänvisar Kruuse till skapandet av biotoper genom användning av växtarter som är regionalt förekommande (Kruuse 2020).

Som nämnt tidigare var ett av målen att *“Återställa områdets ursprungliga karaktär och återskapa kulturmiljön i ett traditionellt bostadsområde.”*. Detta styrde utformningen av dagvattensystemet, särskilt för det södra stråket igenom Kvarteret Arla, vilket kan ses på det förhållandevis strama formspråket (Beckmann 2020). Ett mer mjukt formspråk av dagvattensystemet blev utfallet i det norra stråket och i parken. I ett senare skede av projektet installerades fontäner i vissa dammar (Beckmann 2020).

Upplevelser och reflektioner

Ökningen av den biologiska mångfalden kan härledas till nya estetiska upplevelser i området. De nya elementen såsom vattenmiljöerna och trädgårdsväxterna, kan betraktas som vackra miljöer då dessa tillför mer färg och mångfald – aspekter som Fernandez-Cañeros studie lyfte fram som uppskattade på gröna tak (Fernandez-Cañero et al. 2013 se Emilsson & Sörensen 2020). Även om studien undersökte upplevelsen av gröna tak och inte utemiljöer i stort, anser vi att dessa preferenser

också ger en indikation på vad som värdesätts i utemiljöer.

Dessa element kan även vara en kedjereaktion till andra typer av skönhet, såsom upplevelsen av att landskapet förändras – exempelvis när vattnet i dammarna fryser till is. Detta kan relateras till en form av hållbart landskap enligt Meyer (2008), där förändringar över tid förkroppsligas. Regionalt förekommande växtarter kan även kopplas till Meyers tankar om att skönheten i hållbara landskap är platsbunden.

Meyer (2008) betonar att skönhetens roll är mer än det visuella, våra upplevelser är en kombination av fysiska egenskaper och sensoriska kvaliteter. Ett exempel kopplat till den biologiska mångfalden skulle kunna vara hur ökat fågelkvitter i området, bidrar till en förstärkt närvaro av naturens element, som i sin tur väcker medvetenhet och kan inspirera till handling enligt Meyer (2008).

De boende var överlag nöjda med områdets förnyelse i Kvarteret Arla, men kritik framfördes angående dagvattensystemet, då det under torrare perioder såg skräpigt och fult ut. Vissa boende uttryckte även kritik mot att insatserna hade resulterat i en ökning av antalet mygg i området. Författarna Persson et al. (2020) påpekar att skicket och utseendet på dagvattensystemet försämrades på grund av otillräckliga skötselinsatser. Utöver detta utvecklades det dessutom en våtmarksbiotop i kvarteret Arla, där karaktären skilde sig från vad som vanligtvis påträffas i välskötta bostadsområden. Miljön växlade mellan att, i ena stunden, vara en vattenyta och i den andra, anta en mer uttorkad karaktär, där växtligheten påminde om ett kärr.

Nedskräpning blev ett problem eftersom området var svårare att hålla rent. På grund av synpunkter på våtmarkens utseende och karaktär resulterade det i att detta byggdes om efter ett par år. Våtmarken blev istället till två nya dammar, där vattenspegeln var konstant. Detta möjliggjorde även för enklare skötsel då området kring dammarna sköttes som klippt gräsmatta (se figur 11) (Persson et al. 2020). Dessa dammar fick även fontäner, vilket uttrycks som mycket uppskattat av de boende enligt Morten Ovesen, som är en av de boende men som

dessutom arbetar med vattentekniken i dammarna (Rolfsdotter-Jansson u.å).

I en studie av Helena Krantz och Mattias Hjerpe (2002) intervjuades boende i Kvarteret Arla 2001 där deras uppfattningar om det öppna dagvattenssystemet stod i fokus. I denna studie framkom det att även det strama formspråket blev ifrågasatt av de boende, som önskade ett mer mjukt formspråk på gårdarna.

I studien *Caring for Blue-Green Solutions (BGS) in Everyday Life: An Investigation of Recreational Use, Neighborhood Preferences and Willingness to Pay in Augustenborg, Malmö* undersöks skapandet av sociokulturella värden med avseende på blågröna lösningars inflytande på de boendes vardag. Studien genomfördes 2018 genom att distribuera enkäter, som besvarades av 328 hushåll i Augustenborg. Genom intervjuerna sammanställdes information om de boendes relation till och omsorg om blågröna lösningar. Frågorna som ställdes fokuserade på om och hur dessa lösningar använts för rekreation, samt om de boende skulle vara villiga att betala för blågröna lösningar (Mottaghi et al. 2023).

Resultatet av studien visade att de boendes relation till miljöerna varierade och verkade även vara motstridiga. Den visade att en välanvänd plats med blågröna lösningar inte nödvändigtvis har en kausal koppling till att dessa platser uppskattas eller betraktas som framgångsrika. Studien visade samtidigt att högre rekreativa värden i samband med blågröna lösningar, samt en ökad förståelse för dessa miljöer, verkade ha ökat de boendes benägenhet att betala för dessa lösningar. Däremot påpekas det att termen “willingness to pay” kan vara något problematisk att använda sig av för att dra paralleller till om lösningarna uppskattas. Detta eftersom det i tidigare studier visat sig att snarare bero på större inkomst, vilket leder till ökad benägenhet att betala. Hur länge de boende hade varit bosatta i området är också en relevant faktor att beakta för att kunna förstå de boendes olika attityder. Studien visade att ju längre man hade bott i området, desto mindre uppfattades dessa som värdefulla boendemiljöer (Mottaghi et al. 2023).

Svaren av studien är mångbottnade och belyser den komplexitet som rör hanteringen av frågor såsom dessa. För att främja social hållbarhet argumenterar författarna för att planering och utformning av dessa miljöer bör fokusera mer på de komplexa frågor som rör omsorg och engagemang, samt hur detta kan utvecklas i människors vardag. Författarna betonar vikten av att inte enbart fokusera på blågröna lösningars hydrologiska och hydrauliska egenskaper, utan att det är nödvändigt att analysera på vilka sätt dessa element kan bli accepterade i människors vardag i en större utsträckning. Mottaghi et al. (2023) föreslår att vidareutveckla blågröna lösningars användbarhet och pedagogiska värden för att uppnå detta (Mottaghi et al. 2023). I enkäterna som studien är byggd på, inkluderades bilder på de blågröna lösningarna. De boendes svar får därmed en tydlig koppling till det visuella genom detta, vilket som nämnts tidigare av Jørgensens kan vara problematiskt då detta kan skapa otillräckliga och missvisande studier, eftersom våra preferenser utgörs mer än av det visuella.

En studie från 2021 belyser ett liknande perspektiv där Mottaghi et al. (2021) undersöker blågröna lösningars potential som lekytor och rum för barn. Studien använde enkäter och platsobservationer och kom fram till att trots att de blågröna lösningarna har stor potential för utökade lekmöjligheter, utnyttjar inte barnen dessa. De blågröna lösningarna erbjuder potential i dess naturliga element och i dess variationer, i form av olika material och höjd, så varför används inte dessa? Författarna menar att detta kan vara kopplat till att platserna där de blågröna lösningarna förekommer är utformade som rum man passerar, snarare än rumsligheter där man stannar upp. De tillägger även vikten av ökad hänsyn till de vuxnas preferenser, särskilt eftersom yngre barn tenderar att följa efter sina föräldrar eller målsmän. Därför föreslår författarna utökade sittmöjligheter här, som en del av att försöka stärka barns interaktion med dessa platser (Mottaghi et al. 2021).

GREENHOUSE

Projektet: Greenhouse

Målet med Greenhouse som projekt var att skapa regionens mest klimatsmarta byggnad och att etablera ett landmärke som skulle representera framtidens hållbara och täta stad. Initialt fanns det ambitioner att bygga bostadsrätter, men eftersom det saknade politiskt stöd ströks detta. Istället planerades det för en ny, unik boendeform där boende ålades att förplikta sig att odla i anslutning till Greenhouse, på själva balkongerna till lägenheterna (Grander 2020).

Greenhouse är en del av MKB:s strategi: urban akupunktur, vilket syftar till att förbättra ett bostadsområde genom enskilda åtgärder. Denna strategi hävdar Grander kan betraktas som en avvikelse från det allmännyttiga mottot ‘goda bostäder för alla’ (Grander 2018 se Grander 2020) vilket har varit en grundprincip för offentlig bostadsförsörjning sedan efterkrigstiden. Ett mål med Greenhouse var att locka mer resursstarka hushåll till Augustenborg, vilket idag består av en större andel personer med lägre socioekonomisk status (Grander 2020).

Platsen 2010-talet

Greenhouse placerades där den gamla värmecentralen och tvätteriet tidigare hade legat (Grander 2020). Byggnaden är designat och förvaltas för att minska energiförbrukningen och effektivisera användningen av värme och varmvatten, vilket resulterar i lägre utsläpp av växthusgaser. Dessutom, beskriver författarna, kan hushållen få återkoppling på sin användning av varmvatten och elektricitet, vilket ger dem ökade möjligheter för att aktivt minska sin energiförbrukning (Wester & Carlsson-Kanyama 2020).

Upplevelser och reflektioner

Misse Wester, fil.dr i psykologi, forskar på möjligheter och hinder kopplade till människors beteende i relation till klimatförändringar. Annika Carlsson-Kanyama, docent och forskare i industriell ekologi, undersöker konsumtionens miljöpåverkan och

drivkrafter för klimatsmart konsumtion. Tillsammans har de författat kapitlet *Greenhouse - det klimatsmarta flaggskeppet* där de presenterar sin studie vilket innefattar undersökning av ett antal hushåll i Greenhouse. Studien undersöker de boendes förväntningar innan de flyttade in och de erfarenheter de har efter att ha bott i byggnaden under ett år. Arbetet fokuserar på hur de boende förhåller sig till klimatfrågor, klimatåtgärder, anpassningar till dessa, samt hur de uppfattar de klimatsmarta funktionerna som Greenhouse erbjuder. Wester och Carlsson-Kanyama undersöker dessutom huruvida hushållens flytt till Greenhouse har påverkat deras klimatpåverkan. Detta görs genom att beräkna hushållens utsläpp till följd av deras konsumtion (Wester & Carlsson-Kanyama 2020)

För att analysera mänskligt beteende i studien användes teorin Theory of Planned Behaviour (TPB), vilket bygger på tre element. Den redogör för att ens beslut och handlingar påverkas av ens egna attityd till att agera på ett visst sätt, sociala normer och den upplevda kontrollen eller möjligheten till att agera på ett visst sätt (Ajzen 1991 se Wester & Carlsson-Kanyama 2020). Författarna lyfter att ett miljömedvetet beteende liksom en hållbar livsstil kan främjas genom de rådande förutsättningarna i Greenhouse. För det första, menar de att attityden driver till att minska sina koldioxidavtryck i hushållen. För det andra, uttrycker författarna att det råder en social norm att agera miljömedvetet och för det tredje, erbjuder Greenhouse även förutsättningar för att agera på ett miljömedvetet vis (Wester & Carlsson-Kanyama 2020).

Utsläpp till följd av total konsumtion bestående av sex hushåll, innan respektive efter flytten till Greenhouse, beräknades genom att sammanfatta de utgiftsdagböcker där alla hushållsinköp hade antecknats. Utgifterna för hyra, vatten- och elkonsumention ökade för alla hushållen efter inflytt. Energianvändningen i Greenhouse var baserat på förnybara energikällor, vilket i kombination med de ökade kostnaderna för boendet, resulterade i en minskning från 1000 kg utsläpp/kr per person till 20 kg i utsläpp/kr per person i genomsnitt. Den totala förändringen i utsläpp, presenterat i kg per person och år, visar dock en mindre drastisk förändring. Den totala mängden utsläpp från hushållens

konsumtion efter flytten minskade i fyra fall, ökade i ett fall, och var oförändrat i ytterligare ett. Per person låg utsläppen efter flytten på 3,4 - 7,6 ton per år. Författarna poängterar att detta fortfarande är en för hög nivå och hänvisar till WWF som redogör för att ett maxutsläpp på 1 ton per person och år är nödvändigt för att kunna klara 1.5 graders målet vid år 2050 (WWF u.å).

Författarna lyfter trots dessa slutsatser att "Greenhouse är ett exempel på hur social och miljömässig hållbarhet kan förenas på ett positivt sätt" (Wester & Carlsson-Kanyama 2020:97). De menar att detta är ett bra exempel på hur bostadssektorn kan arbeta med minskad klimatpåverkan, men understryker att det behöver göras mer på samhällsnivå i form av insatser genom lagstiftning, information och ekonomiska incitament. Detta kan i sin tur påverka de beteenden som är skadliga för miljön, såsom bilism, äta rött kött och att flyga (Wester & Carlsson-Kanyama 2020).

Martin Grander har studerat hur integration mellan nya och befintliga hushåll sett ut genom etableringen av Greenhouse, samt integrationen av de nyinflyttade sinsemellan. Arbetet visar att ett befintligt odlingsnätverk i Augustenborg har funnits tillgängligt för de nyinflyttade vid behov, men att det, utöver detta, inte har gjorts mycket för att främja en god integration mellan nya och befintliga hushåll. Genom enkäter och intervjuer har studien genomförts, vilket visar att befintliga hushåll uttrycker att de inte inkluderades tillräckligt i planeringen av det nya huset. Dessutom har det inte funnits några initiativ för att skapa möten mellan de befintliga hushållen och de nyinflyttade. Grander resonerar kring huruvida den bristfälliga integrationen mellan nya och befintliga hushåll kan ha varit en konsekvens av att Greenhouse hamnade under MKB:s nyproduktionsavdelning och inte under MKB:s ordinarie förvaltning, även en viss tid efter att huset stod klart. Detta försvårade kontakten mellan de nyinflyttade och den ordinarie förvaltningen som verkade i området. En person som är anställd av MKB, och som arbetar i Augustenborg med dessa frågor, deltar själv i intervjustudien och menar att arbetet rörande att skapa möten mellan det befintliga och det nya bostadsbeståndet togs i beaktning allt för sent i processen. Däremot visar

studien att integrationen mellan de nya hushållen i Greenhouse däremot har upplevts som lyckat, något som har grundat sig på de olika arrangemang som organiserats av MKB själva (Grander 2020). Vissa boende uttrycker att det skapats en distans mellan nya och befintliga hushåll genom etableringen av Greenhouse. En respondent uttrycker oro över att bygget kan göra hållbarhet till något som främst gynnar de mer resursstarka hushållen, snarare än något som är tillgängligt för alla. Däremot upplever flera av de deltagande i studien att Greenhouse överlag bidrar till områdets utveckling på ett positivt sätt, och uttrycker en gemensam uppfattning om att MKB satsar på hela Augustenborg och alla boende, inte bara på de som bor i Greenhouse (Grander 2020).

Allt sedan Greenhouses etablering har fastighetsvärdet höjts i området, även fast målet om inflyttning av resursstarka hushåll till hela Augustenborg inte har lyckats att uppnå. Negativa utvecklingar av den sociala hållbarheten, såsom försämring av de socioekonomiska faktorerna och ökad otrygghet i området, har noterats sedan etableringen av Greenhouse. Tryggheten i området upplevs ha påverkats negativt av bland annat ökad droghandel, vilket respondenter i studien beskriver som en konsekvens av den kameraövervakning som sattes upp i det område där droghandeln tidigare bedrevs, vilket låg i nära anslutning till Augustenborg. Detta resulterade i att verksamheten förflyttades till Augustenborg. Grander påpekar att förtätningsprojekt som Greenhouse, även kan resultera i gentrifiering, även om denna studie inte kunde visa på att det ännu hade inträffat i samband med Greenhouse-projektet i Augustenborg. Samtidigt betonar Grander vikten av att följa upp och undersöka detta på nytt vid senare tillfällen för att se om utvecklingen förändras (Grander 2020).

DISKUSSION OCH SLUTSATS

DISKUSSION

Diskussion av resultatet

Samverkan för integrerat hållbarhetsarbete

Det framgår av intervjuerna att samverkansprocesser spelar en central roll i arbetet med hållbara städer, både som ett sätt att utbyta kunskap och erfarenheter samt som en möjlighet att träna på att hantera komplexa utmaningar. Förändringar i stadsmiljön involverar en rad olika aktörer såsom fastighetsbolag, boende, tjänstemän och politiker. Utmaningar i arbetet kan vara svårigheter i att enas om en gemensam målbild och risken för kommunikativ dissonans kan öka mellan hållbarhetsvisionerna och de faktiska åtgärderna i ett projekt, då olika professioner ofta tolkar hållbarhetsbegreppet på olika sätt. Samverkan innebär dialog och förståelse mellan olika aktörer och medborgare och är även en viktig del för att främja förståelse för förändring över tid, för som Thompson (2019) uttrycker det, är våra erfarenheter och intryck i konstant förändring och påverkar våra imaginära processer, vilket i sin tur påverkar våra handlingar i den fysiska världen.

I arbetet med Gröna Solberga var tanken att studera hur samskapandeprocesser bidrar till en stadsutveckling där både ekologisk och social hållbarhet ryms. Studien visade dock att de sociala och miljömässiga målen arbetades med var för sig i projektet, och att en analys om samspelet och potentiella konflikter mellan dessa ej blev genomfört. I den kritik som riktas mot munkmodellen, visar det sig att det finns svårigheter i att omsätta teori till praktiskt användning. Det saknas politisk förankring och förståelse för hur samhället faktiskt ser ut och de mekanismer som lett till vår nuvarande situation.

Bostadssektorns roll för hållbara städer

Bostadsbyggandet, särskilt med tanke på den rådande bostadsbristen, är en aktuell fråga. När Augustenborg byggdes ställdes man inför liknande utmaningar som de vi står inför idag, även om förutsättningarna har utvecklats. Idag har den ekonomiska strukturen förändrats där

marknadsekonomin istället styr bostadsbyggandet. Detta skiljer sig från den tid då Augustenborg byggdes, då bostadsproblemen hanterades med offentliga medel och MKB stod som ensam aktör. Idag skiljer sig bostadsbyggandet markant från tidigare. Projekten präglas i stor omfattning av fler aktörer och minskade offentliga resurser, och som Stenberg uttrycker det, saknas det både resurser och tid, speciellt för små och medelstora företag, att kunna utnyttja EU-medel som går till hållbart byggande.

I studien av Wester och Carlsson-Kanyama (2020) om huruvida hushållens flytt till Greenhouse har påverkat deras klimatpåverkan, konstateras att Greenhouse är ett bra exempel på hur bostadssektorn kan arbeta med minskad klimatpåverkan, men att det behöver göras mer på samhällsnivå i form av insatser genom lagstiftning, information och ekonomiska incitament för att påverka beteenden som är skadliga för miljön. Samtidigt krävs det mer för att skapa en miljöetisk utveckling hos människor, för att faktiskt bry oss om och vilja förändra våra vanor, menar Meyer (2008). Hon poängterar att en förändring av vår kultur behöver ske, vilket vi författare också anser vara av betydelse, eftersom lagstiftningar och incitament formas av människan och den kultur som präglar vårt samhälle.

Samspel mellan sociala, ekologiska och estetiska värden

Stenberg påvisar hur sociala och ekologiska utmaningar visar sig i miljonprogrammets rivningar av äldre, prefabricerade betongelement. Han menar att man kan stärka historiskt sammanhang och platsidentitet genom att satsa på hållbara renoveringar, vilket kan bidra till ekologisk såväl som social hållbarhet. Attityder gentemot förändringen av Augustenborgs utemiljöer över tid visar sig bland annat i en analys av Augustenborg, nästan 30 år efter dessa implementeringar och förändringar. Här påpekas det att de tillägg som gjorts under gårdsupprustningsfasen under 1980-talet, vilket innefattade nya plank, bänkar och lekredskap, gav *“ett överdrivet robust uttryck”* som prioriterade *“hållbarhet och rationell konstruktion före smäckerhet och elegans”*. Det finns en balans mellan att bevara och att förnya, vilket blir tydligt när Persson et al.

(2020) diskuterar upprustningen av Augustenborgs bostadsgårdar. Här resonerar författarna kring att om de ‘ursprungliga kvaliteterna’, det vill säga den “ursprungliga öppna och stora rumsligheten”, hade bevarats, hade gårdarna uppskattats mer och varit mer ‘trivsamma’ och ‘tilltalande’ än vad de kom att bli. Att förespråka bevarande kan harmoniera med hållbara renoveringsprinciper, men det kan också riskera att förmedla en ståndpunkt som romantiserar det förflutna genom att uttrycka en önskan att återskapa det som en gång var. I fallet med gårdarna i Augustenborg har miljön förändrats över tid. Idag präglas platsen av en mer uppbruten och småskalig rumslighet, bland annat på grund av att fler träd har planterats (se figur 5–8, sida 42–43). Strävan efter att återskapa de ursprungliga öppna och stora rummen kan därför stå i konflikt med de ekologiska värden vi prioriterar idag som antalet fler träd kan erbjuda.

Estetisk lyfts som något som kan spela en viktig roll i att väcka engagemang genom att förmedla berättelser om en plats och dess ekologiska och sociala funktioner. I intervjun med Portinson lyfts bygglekplatser som miljöer där estetik inte spelar en central roll, men att dessa platser däremot skapar ett viktigt samspel mellan social interaktion och ekologisk medvetenhet. Stenberg lyfter att ekologiska moderniseringar av bostäder som innefattar implementering av gröna tekniska lösningar, kan resultera i försämring av den sociala hållbarhet om dessa resulterar i hyreshöjningar. Dessa exempel visar att sociala och ekologiska faktorer kan samspela, men också skapa friktion.

Människors relation till naturen är komplex, vilket både Jørgensen och Meyer påvisar. Även Forbes diskuterar sambandet och beskriver hur städer har en central roll i detta och som en ideal plats för att experimentera. Detta är av stor vikt då det ekologiska landskapet är i konstant förändring, över både tid och rum. I resultatet kring hur utformningen av Augustenborg har uppfattats och utvecklats från 1940-talet fram till idag, framkommer några större skillnader som påverkat Augustenborg som plats och som i sin tur påverkat människors upplevelser. Utemiljöernas kvaliteter försämrades under grannskapsenhetens tidsepok, vilket i sin tur ledde till försämrade trivselvärden. Detta påverkar i sin tur sociala aspekter, vilket resulterar i att miljön

inte blir hållbar, enligt Meyers teorier. Alla de intryck som vi successivt samlar på oss över tid, leder till att de imaginära processerna ständigt förändras och förnyas. Dessa processer uppfattar vi som verkliga och behandlar dem därefter. Våtmarksbiotopen som upplevdes av de boende som skräpigt, fult och som bidragande faktor till ökat antal mygg, sammanfaller med den tidigare presenterade teorin kring utmaningar med naturlika miljöer. Människor kan alltså uppskatta ekologisk funktionalitet i teorin men föredra tillägg som är “visuellt tilltalande” mer emotionellt, vilket även Freedberg och Gallese studie visar på. Våtmarksbiotopen gjordes därför om till två dammar med konstant vattenspegel, där ytan omkring kunde skötas som klippt gräsmatta. Fontäner tillkom även i dammarna. Dessa förändringar underlättade underhållet, och resulterade i mindre nedskräpning.

Hur grannskapsenhetens utformning, som till stor del var präglad av sociala aspekter, har resulterat i socialt välbefinnande i praktiken, finns det inga entydiga svar på. Många lägenheter stod tomma under 1980-talet och de sociala problemen var påtagliga under denna tid. Undersökningen av de boendes upplevda grupptillhörighet i relation till Augustenborg och grannskapet ledde inte till några entydiga slutsatser, vilket försvårar möjligheten att dra slutsatser om kausaliteten mellan designen och upplevelsen av denna aspekt. I studierna kring de blågröna lösningarnas inflytande på de boendes vardag framkommer det att upplevelsen och uppskattningen av dessa lösningar skiljer sig mellan de boende. Det lyfts att planeringen och utformning av dessa element borde fokusera mer på dess omsorg, engagemang, användbarhet och pedagogiska värden. Det uttrycks även att formgivning av dessa platser borde ta mer hänsyn till barn, bland annat i den studie som visat att barn ej använder dessa platser som rum för lek. Lehtinen lyfter att interaktion är viktigt för att en estetisk upplevelse ska kunna uppstå: “...*What does not grab even attention or stays in the margins of perception falls first from the radar of aesthetic evaluation*” (Lehtinen 2023:162). Utan estetiska upplevelser, går vi miste om möjligheten att främja en ökad omsorg av miljön, något som Meyer framhåller som det mest betydande för att ett landskap ska definieras som hållbart.

I studien kring sociokulturella värden, avseende de blågröna lösningarnas inflytande på de boende i Ekostaden, framkom det att dessa miljöer var lägre värderade ju längre tid personerna hade bott i området. Studien visade även att en flitigt använd plats med blågröna lösningar inte automatiskt uppskattas eller ses som framgångsrik av de boende. Detta samspelar med Jørgensen tes att vår interaktion med vår omgivning består av flera aspekter, där landskapet som vi faktiskt upplever, inte är synonymt med vilka landskap vi uppskattar. Detta kan dock stå i kontrast till den hållning som Meyer uttrycker, nämligen att en estetisk upplevelse skapar medvetenhet och engagemang. Borde inte då den långsiktiga relationen till landskapet leda till större medvetenhet och engagemang, eller kan det vara så att det förlorar värden när man blir ‘hemmablind’ och ett landskap blir förutsägbart och därmed osynligt?

Våtmarkens skiftande karaktär, där växtligheten ibland påminde om ett kärr (se figur 10, sida 46), uppskattades inte av alla som bodde i området. Utseendet av detta kritiserades av de boende, men även de konsekvenser som detta ledde till, då nedskräpning blev ett större problem på denna yta jämfört med andra delar av utemiljön. Denna konsekvens kan kopplas till Meyers tankar om ‘naturlika miljöer’ och att dessa ofta blir eftersatta, vilket minskar chansen för att skönhet upplevs. Detta kan även kopplas till Lehtinens tankar om hur det som inte fångar vår uppmärksamhet, ofta hamnar utanför den estetiska upplevelsen. Vi som författare gör därmed tolkningen att en förklaring till att våtmarken i Augustenborg inte uppskattades, kan ha att göra med att skräpet blir det som fångar vår uppmärksamhet i första hand, och det som den estetiska upplevelsen värderas efter, snarare än våtmarksbiotopen i sig själv.

Våtmarken skiljer sig även ifrån vad man normalt stöter på i ett bostadsområde och detta resulterade i negativ reaktion. Enligt Meyers teorier skulle man dock kunna tro att detta skulle resultera i en positiv reaktion, då genom att synliggöra och förstärka naturens element skapas möjligheten att uppleva ett landskap som väcker medvetenhet och inspirerar till förändring. Är våtmarksbiotopen inte ett praktexempel på just detta? Eller är det ett exempel

på att naturens form har varit för mycket i fokus i gestaltandet, och går därmed emot det som Meyer förespråkar, att man ska försöka eftersträva naturens processer snarare än dess former?

Eftersom våtmarken just är ett oväntat inslag i ett normalt bostadsområde, skulle det dock kunna argumenteras för att vara ett bra exempel på hur ‘hypernature’ kan komma till uttryck. Utifrån lärdomarna av Augustenborg ska vi dock komma ihåg att det i praktiken är viktigt att det tas hänsyn till den mer omfattande skötseln som dessa miljöer kräver. För att lyckas med detta menar vi författare att mer forskning på ämnet om omfattande skötsel och andra metoder för minskade underhållskostnader krävs, som Kingsbury även lyfter. Han lyfter, som nämnt tidigare, att ekologiska planteringar skulle kunna användas mer frekvent om det fanns en bättre balans mellan kortsiktiga ekonomiska mål och långsiktig ekologisk hållbarhet.

Vi kan se liknande problematik med obalans mellan kortsiktiga och långsiktiga mål genom exemplet med våtmarksbiotopen i Augustenborg. De hållbara, långsiktiga ambitionerna bortprioriteras för att tillfredsställa visuella och funktionella aspekter på kortare sikt. Detta indikerar tydligt att det fortfarande finns utmaningar i att fullt integrera Meyers idéer om att estetiska värden inte längre kan separeras från ekologiska värden.

I dagens samhälle, där digitala och sociala medier används flitigt, upplever vi författare att det verkar finnas en strävan efter lösningar som signalerar ‘ekologisk medvetenhet’ och som är lätta att uppfatta visuellt. Detta kan styra vilka aspekter av landskapet som lyfts fram och hur de tolkas. Exempelvis har insektshotell blivit ett vanligt inslag i våra utemiljöer, vilket vi författare tror kan bero på att det är ett effektivt sätt att kommunicera ekologiska värden till allmänheten. Detta kan vara positivt då det på ett tydligt och synligt sätt signalerar omsorg för insekter och skapar en viktig symbol för hållbarhet i det offentliga rummet, och detta kan kopplas till Kingsburys tankar, att design som förmedlar en känslan av naturen, har ett värde i sig själv. Samtidigt som dessa objekt kommer med ekologiska fördelar och förmedlar viktiga budskap, riskerar detta synsätt dock att förenkla viktiga ekologiska samband, som

egentligen är betydligt mer komplexa. Exempelvis ett äldre träd erbjuder livsmiljöer för en mängd olika insektsarter och rymmer även andra kritiska ekologiska värden som insektshotell inte kan ersätta. Samtidigt kan det vara svårare att använda ett äldre träd för att effektivt kommunicera dessa värden, särskilt i en vardag där vi är distraherade av mycket annat. Hur ska vi landskapsarkitekter förhålla oss till detta? Det visuella är viktigt, men genom detta exempel kan vi se att ett för stort fokus på det visuella, kan resultera i att vi missar andra viktiga ekologiska samband.

Landskapsarkitektur handlar inte enbart om att presentera något som är visuellt tilltalande, utan om att skapa funktionella, hållbara och dynamiska miljöer som samtidigt påverkar människor och våra beteenden på lång sikt. Det handlar om att integrera ekologiska, kulturella och sociala perspektiv och förstå att vad som syns eller inte syns kan formas av de normer och värden som präglar den tid vi lever i, samt hur vi själva upplever och relaterar till vår omgivning.

Metoddiskussion

Målet med arbetet har varit att skapa fördjupad förståelse kring samspelet mellan olika hållbarhetsaspekter i stadsbyggandet. Följande har genomförts genom att undersöka Augustenborg som fallstudie, intervjuer med yrkesverksamma samt genomföra en litteraturstudie med relevanta källor kopplade till ämnet. Styrkan med att välja Augustenborg som fallstudie har varit att vi haft möjlighet till att djupdyka i platsen och projektet, med svagheten att vi inte kunnat jämföra det med andra projekt i samma utsträckning, för att kunna se det i ett större sammanhang och få en bredare förståelse.

Att hitta källor kopplade till ämnet hållbarhet har varit enkelt tack vare den stora mängden information som finns tillgänglig, vilket är något som även gjort det utmanande att navigera i. Här har våra avgränsningar varit av stor vikt. När det gäller sambandet mellan estetik och hållbarhet har det funnits vissa källor, men desto svårare att hitta källor som direkt relaterar till vårt specifika ämnesområde.

Vi genomförde intervjuerna i ett tidigt skede av vår arbetsprocess, vilket gav oss insikter och riktlinjer för det fortsatta arbetet. I efterhand inser vi däremot att vi hade kunnat ställa mer specifika frågor kring estetik, hållbarhet och miljöetik om vi hade genomfört intervjuerna i ett senare skede, då detta förtydligades senare i vår arbetsprocess.

Vidare forskning

Slutsatserna i vårt arbete leder till flera förslag på områden för vidare forskning och åtgärder. I framtida forskning föreslår vi att vidare undersöka sambandet mellan estetik, hållbarhet och miljöetik, samt hur dessa är kopplade rent konkret i praktiken. Framförallt hur relationen mellan estetik och hållbarhet kan leda till en ökad miljöetisk medvetenhet och handling.

Hur kommer Augustenborg, eller liknande bostadsprojekt, att se ut och fungera i framtiden? Hur kommer begreppet hållbarhet att utvecklas och hur ser framtida behov ut? Kan man, rent praktiskt, omsätta detta i verkligheten och i framtiden? Hur kan modeller för framtiden, såsom *Framtider bortom BNP-tillväxt* och munkmodellen, användas och appliceras i praktisk implementering?

SLUTSATS

Arbetet har inneburit att undersöka Augustenborg utifrån olika perspektiv och tid. Vi författare tror att detta är ett viktigt tillvägagångssätt för oss landskapsarkitekter, för att förstå föränderligheten av begreppet hållbarhet, vad det har inneburit och vad detta kan komma att innebära i framtiden. Vi kan dra viktiga lärdomar från projekt, vare sig det handlar om positiva som negativa, lyckade eller misslyckade sådana. Att studera projekt som idag anses vara lyckade är viktigt menar vi, för att understryka vikten av att dagens lösningar och situationer förblir hållbara för framtidens samhälle och framtida generationer. En syn på hållbarhet som kan svara på både nuvarande och kommande behov.

Studien har visat att samverkansprocesser medför utmaningar, men även utgör en viktig del av ett integrerat hållbarhetsarbete. Bostadssektorn har en viktig och central roll i utvecklingen där vår stadsmiljö påverkas av en mängd olika aktörer, var och en med sina egna syn- och angreppssätt på hållbarhet. Detta innebär att förhållanden och samverkan mellan olika parter inte alltid är tillräckliga för att möta de sociala och ekologiska behov som finns. Vi författare tror att det är av stor betydelse att förstå de tillvägagångssätt som används, och har använts, inom hållbarhetsarbetet för att förstå förändringar och vad olika insatser kan komma att innebära i framtiden.

Gemensamma referensramar formas av delade värdegrunder, som både påverkas av den miljö vi lever i och av den tid vi lever i. Meyer beskriver att gestaltade miljöer påverkar oss alla och gör oss mer medvetna om våra handlingar och vår relation till miljön. Dessutom kan denna medvetenhet i sin tur inspirera till engagemang och förändring. En väg framåt är att skapa större rum för reflektion kring vad hållbarhet är, framför allt i det specifika projekt man arbetar i eftersom hållbarhet är mångdimensionellt, där långsiktiga lösningar består av flera aspekter. Betydelsen av estetik i hållbar stadsplanering kan vara en sådan aspekt, eftersom estetiska värden kan vara betydande i att generera förändring och miljömedvetenhet.

REFERENSER

Aspenström, A. (2024). **Hållbart i dag kan vara ohållbart i framtiden**. Sveriges Arkitekter. <https://www.arkitekt.se/blogg/blogg-aron-aspenstrom/hallbart-i-dag-kan-vara-ohallbart-i-framtiden/> [2024-12-19]

Beckmann, M. (2020). Dagvattensystemet i Augustenborg. I: Månsson, M. & Persson, B. (red.) **Ekostaden Augustenborg: lärdomar och erfarenheter**. Arkus (78). 196-205.

Bernstad Saraiva, A. (2020).Förvaltning av ett öppet dagvattensystem - erfarenheter från två decennier. I: Månsson, M. & Persson, B. (red) **Ekostaden Augustenborg: lärdomar och erfarenheter**. Arkus (78). 196-205.

Boogaard, F. C., Venvik, G., Pedroso de Lima, R. L., Cassanti, A. C., Roest, A. H., & Zuurman, A. (2020). ClimateCafé: An Interdisciplinary Educational Tool for Sustainable Climate Adaptation and Lessons Learned. **Sustainability**. 12(9), 3694. <https://doi.org/10.3390/su12093694>

Dahl, C., (2021). Beyond Beauty: Aesthetics Under Climate Regimes. **Green Visions: Greenspace Planning and Design in Nordic Cities**, 56-59. Arvinus+Orfeus Publishing. 54-57.

Emilsson, T. & Sörensen, J. (2020). Gröna tak, dagvatten och hållbarhet: Augustenborg som forskningsarena. I: Månsson, M. & Persson, B. (red.) **Ekostaden Augustenborg: lärdomar och erfarenheter**. Arkus (78). 162-171.

Flyvbjerg, B. (2006). Five Misunderstandings About Case-Study Research. **Qualitative Inquiry**, 12(2). 219-245. <https://doi.org/10.1177/1077800405284363>

Forbes, S., Cooper, D. & Kendle, A.D. (1997) **The History and Development of Ecological Landscape Styles**. I: Forbes, S. & Kendle, T. (red.) **Urban Nature Conservation**. 69-113.

Forshed, K. (2024). **Skönhet borde vara utgångspunkten**. Arkitekten. <https://arkitekten.se/debatt/skonhet-borde-vara-utgangspunkten/> [2024-12-13]

Freedberg, D. & Gallese, V. (2007). Motion, emotion and empathy in esthetic experience. **Trends in Cognitive Sciences**, 11(5), 197-203. <https://doi.org/10.1016/j.tics.2007.02.003>

Girardet, H. (2015). **Creating Regenerative Cities**. 1 uppl., Routledge.

Grander, M. (2020). Greenhouse: till allmän nytta eller kommunal gentrifiering? I: Månsson, M. & Persson, B. (red.) **Ekostaden Augustenborg: lärdomar och erfarenheter**. Arkus skrift (78). 104-112.

Hagbert, P., Finnveden, G., Fuehrer, P., Svenfelt, Å., Alfredsson, E., Aretun, Å., Bradley, K., Callmer, Å., Fauré, E., Gunnarsson-Östling, U., Hedberg, M., Hornborg, A., Isaksson, K., Malmaeus, M., Malmqvist, T., Nyblom, Å., Skånberg, K. & Öhlund, E., (2018). **Framtider bortom BNP-tillväxt : slutrapport från forskningsprogrammet 'Bortom BNP-tillväxt: scenarier för hållbart samhällsbyggande**. Skolan för arkitektur och samhällsbyggnad. Kungliga tekniska högskolan. <https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:sh:diva-38102>

Horwitz, S. (2017). There's a Hole in the Middle of Doughnut Economics. **Foundation for Economic Education**. <https://fee.org/articles/theres-a-hole-in-the-middle-of-doughnut-economics/> [2025-01-03]

IPCC (2023). **Summary for Policymakers**. (Climate Change 2023: Synthesis Report AR6) IPCC. <https://doi.org/10.59327/IPCC/AR6-9789291691647.001>

Isitt, M. (2024). Återvinning fungerar inte i det storskaliga husbyggandet. Göteborgs-Posten. <https://www.gp.se/kultur/kulturkronika/atervinning-fungerar-inte-i-det-storskaliga-husbyggandet.40a91a50-639e-4c9f-812b-b9c0ab50e1e2> [2024-12-19]

IVL (2024). Blågröna lösningar i den hållbara staden. <https://www.ivl.se/vart-erbjudande/forskning/biologisk-mangfald/blagrona-losningar.html> [2024-12-19]

IVL (2023). Vi måste in i munken. <https://www.ivl.se/projekt/att-fa-omstallning-att-handa/vad-sager-vetenskapen/vad-kravs/maste-in-i-munken.html> [2024-12-19]

Jørgensen, A. (2004). The social and cultural context of ecological plantings, I: Dunnett, N. & Hitchmough, J. (red.) **The Dynamic Landscape**. Taylor & Francis. 416–458. <https://doi.org/10.4324/9780203402870-11>

Karvonen, A. (2020). Augustenborg som ett urbant laboratorium. I: Månsson, M. & Persson, B. (red.) **Ekostaden Augustenborg: lärdomar och erfarenheter**, Arkus skrift (78). 25-32.

Keeble, B. (1988). The Brundtland Report: ‘Our Common Future.’ **Medicine and War**, 4(1). 17–25. <https://doi.org/10.1080/07488008808408783>

Kingsbury, N. (2004). Contemporary overview of naturalistic planting design. I: Dunnett, N. & Hitchmough, J. (red.) **The Dynamic Landscape**. Taylor & Francis. 81-126. <https://doi.org/10.4324/9780203402870>

Kiss, B., Wickenberg, B. & McCormick, K. (2020). Stadsdelar som nav för omställning – vad kan vi lära av berättelsen om Augustenborg? I: Månsson, M. & Persson, B. (red.) **Ekostaden Augustenborg: lärdomar och erfarenheter**, Arkus skrift (78). 276-285.

Krantz, H. & Hjerpe, M. (2002). Hantering av dagvatten i öppna strukturer i stadsmiljö: Fallet Augustenborg i Malmö. (002) International Green Roof Institute, Augustenborgs botaniska takträdgård.

Krauss, J. (2018). Review of Doughnut Economics: 7 Ways to Think Like a 21st Century Economist by Kate Raworth. **Journal of World-Systems Research**, 24(2), 452-457. <https://doi.org/10.5195/jwsr.2018.854>

Lehtinen, S. (2021). Aesthetic Sustainability. I: Krieg C. & Toivanen R. (red.) **Situating Sustainability: A Handbook of Contexts and Concepts**. Helsinki University Press. 255–267. <https://doi.org/10.33134/HUP-14-18>

Lehtinen, S. (2023). Recognizing the relevance of aesthetics in the study of sustainable consumption: a commentary on ‘To the cultural turn and back again’ by Anastasia Loukianov. **Consumption and Society**. 2(1) 161-163. <https://doi.org/10.1332/MNHZ5648>

Lenhart, J. (2020). Augustenborg - svaret på en global utmaning? I: Månsson, M. & Persson, B. (red.) **Ekostaden Augustenborg: lärdomar och erfarenheter**, Arkus skrift (78). 270-275.

Loukianov, A. (2023). To the cultural turn and back again: the relevance of aesthetics to the possibility of sustainable futures. **Consumption and Society**. 2(1) 1-12. <https://doi.org/10.1332/NHOW1883>

Magnusson, D. (2015). Måluppfyllelse, medborgarinflytande och social hållbarhet i stadsdelsutvecklingsprojekt. Tema Teknik och social förändring. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:789849/FULLTEXT01.pdf> [2024-12-19]

Malmö stad (2024). Samverka med fastighets- och gatukontoret för att utveckla ditt närområde. <https://malmo.se/Om-Malmo-stad/Var-organisation/Forvaltningar/Fastighets--och-gatukontoret/Samverka-med-fastighets--och-gatukontoret-for-att-utveckla-ditt-naromrade.html> [2024-12-27]

Meyer, E. K. (2015). Beyond “sustaining beauty”: Musings on a manifesto. I: Deming, M. E. (red.) **Values in landscape architecture and environmental design: Finding center in theory and practice**. Louisiana State University Press. 30-53.

Meyer, E. K. (2008). Sustaining beauty. The performance of appearance: A manifesto in three parts. **Journal of Landscape Architecture**, 3(1), 6-23. <https://doi.org/10.1080/18626033.2008.9723392>

Milanovic, B. (2018). Doughnut economics: Seven ways to think like a 21st-century economist. **Global Policy**. <https://www.globalpolicyjournal.com/blog/12/07/2018/book-review-doughnut-economics-seven-ways-think-21st-century-economist> [2025-01-03]

Mottaghi, M., Nordström, J., Haghighatafshar, S., Jönsson, K., Kärrholm, M. & Sternudd, C. (2023) Caring for Blue-Green Solutions (BGS) in Everyday Life: An Investigation of Recreational Use, Neighborhood Preferences and Willingness to Pay in Augustenborg, Malmö. **Land**, 12(2), 336. <https://doi.org/10.3390/land12020336>

Mottaghi, M., Kylin, M., Kopljär, S. & Sternudd, C. (2021) Blue-Green Playscapes: Exploring Children's Places in Stormwater Spaces in Augustenborg, Malmö. **Urban planning**. 6(2) 175-188. <https://doi.org/10.17645/up.v6i2.3953>

Mrowiec, M. (2016). Sustainable Urban Drainage Infrastructure. **Problemy Ekorozwoju**. 11(2). 113-118. <https://ssrn.com/abstract=2884621>

Månsson, M. & Persson, B. (red.) **Ekostaden Augustenborg: lärdomar och erfarenheter**, Arkus skrift (78).

Naturvårdsverket. (2017). Ekosystemtjänsternas bidrag till god urban livsmiljö. Naturvårdsverket, (Rapport 6778). Naturvårdsverket.<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1397062/FULLTEXT01.pdf>

Naturvårdsverket (2024). Klimatförändringarnas effekter i Sverige. <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/klimatforandringar/klimatet-i-framtiden/effekter-i-sverige/> [2024-12-19]

Nohl, W. (2001). Sustainable landscape use and aesthetic perception—preliminary reflections on future landscape aesthetics. **Landscape and Urban Planning** 54(1), 223-237. [https://doi.org/10.1016/S0169-2046\(01\)00138-4](https://doi.org/10.1016/S0169-2046(01)00138-4)

Perjo, L. & Bjerkesjö, P. (2019) Co-creation for socio-ecological urban development? The case of Gröna Solberga (Mistra Urban Futures Report 2019:3). IVL Swedish Environmental Research Institute. <https://www.ivl.se/download/18.694ca0617a1de98f472d7d/1628414657375/FULLTEXT01.pdf> [2025-01-11]

Persson, B. (2020). Så initierades och skapades Ekostaden Augustenborg. I: Månsson, M. & Persson, B. (red.) **Ekostaden Augustenborg: lärdomar och erfarenheter**, Arkus skrift (78). 18-24.

Persson, B., Högborg, A.S. & Folkesson, A. (2020). Utemiljöernas kvalitéter i Augustenborg från 1940-talet till 2010-talet. I: Månsson, M. & Persson, B. (red.) **Ekostaden Augustenborg: lärdomar och erfarenheter**, Arkus skrift (78). 134-145.

Riksantikvarieämbetet. (u.å). **Malmö kn, AUGUSTENBORG**, Skåne <https://bebyggelseregistret.raa.se/bbr2/miljo/visaHelaBeskrivningen.raa?miljold=21200000000231> [2024-12-19]

Rolfsdotter-Jansson, C. (u.å.). **Ekostaden Augustenborg: på väg mot en hållbar stadsdel**. https://www.rolfsdotter.se/pdf/Ekostaden_Aug.pdf [2025-01-17]

Rosberg, G. (2020). Augustenborgs historia före 1948. I: Månsson, M. & Persson, B. (red.) **Ekostaden Augustenborg: lärdomar och erfarenheter**, Arkus skrift (78). 76-78.

Schokkaert, E. (2019). Review of Kate Raworth’s Doughnut Economics. **Erasmus Journal for Philosophy & Economics**, 12(1), 125-132. <https://doi.org/10.5195/jwsr.2018.854>

SLU (2020) **Att samsas om samma skog - effektiva samverkansprocesser**. <https://www.slu.se/forskning/kunskapsbank/future-forests/effektiva-samverkansprocesser---styrning-deltagande-och-dialog-inom-skogspolitikens-ramar/> [2025-01-17]

SMHI (2023). **Klimatet förändras**. <https://www.smhi.se/kunskapsbanken/klimat/klimatet-forandras> [2024-12-19]

Sustainable Innovation (u.å). **Grön BoStad Stockholm**. <https://sustainableinnovation.se/projekt/gron-bostad-stockholm/> [2024-12-19]

Thompson, I. H. (2019). Imaginaries in landscape architecture. In: Braae, E. & Steiner, H. (red.) Routledge Research Companion to Landscape Architecture. 1 uppl., Routledge. 277-290.

Tunström, M., Gunnarsson-Östling, U., & Bradley, K. (2015). **Socioekologisk stadsutveckling: begrepp och lokal praktik**. 1 uppl. Arkitektur förlag. <https://www.kth.se/social/group/socioekologisk/> [2024-12-19]

Tägil, T. (2020). Det planerade folkhemmet. I: Månsson, M. & Persson, B. (red.) **Ekostaden Augustenborg: lärdomar och erfarenheter**, Arkus skrift (78). 64-75.

Wester, M. & Carlsson-Kanyama, A. (2020). Greenhouse: det klimatsmarta flaggskeppet. I: Månsson, M. & Persson, B. (red.) **Ekostaden Augustenborg: lärdomar och erfarenheter**, Arkus skrift (78). 90-96.

Wickenberg, B., Kiss, B., McCormick, K. & Voytenko Palgan, Y. (2022). Seeds of Transformative Learning: Investigating Past Experiences From Implementing Nature-Based Solutions. **Frontiers in Sustainable Cities**. 4, 2624-9634. <https://doi.org/10.3389/frsc.2022.835511>

WWF (u.å). **Klimatförändringarnas Konsekvenser**. <https://www.wwf.se/klimat/konsekvenser/#konsekvenser-av-global-uppvarmning> [2024-12-19]

Figur 1	Augustenborg i Malmö - Översiktskarta
Figur 2	Blågröna lösningar i Augustenborg
Figur 3	Modell för arbetsprocessen
Figur 4	Platser i Augustenborg
Figur 5	Kvarteret Arla. 1950
Figur 6	Kvarteret Arla. 1999
Figur 7	Kvarteret Arla. 2002
Figur 8	Kvarteret Arla. Efter 2002
Figur 9	Nylagd damm 2002
Figur 10	Dammen 2003
Figur 11	Ombyggd damm, foto taget 2012
Tabell 1	Definition av Neighborhood Unit
Tabell 2	Källa: (Idéförslag EKostaden Augustenborg 1997 se Persson et al. 2020).

Erbjudande och erfarenheter från befintliga testbäddar inom bostadssektorn

Ansvarig för projektet: Johan Strandberg,
Johan.Strandberg@ivl.se, IVL Svenska Miljöinstitutet

Innehåll

1. Introduktion	3
1.1. Vad är en testbädd?	3
2. Metod	4
3. Verksamma testbäddar i Sverige	5
4. Erfarenheter från befintliga testbäddar inom bostadssektorn	6
4.1. CIVIS	6
4.2. Testbäddar i Eskilstuna kommun	8
4.3. Hammarbysjöstad - ElectriCITY	9
4.4. HSB Living Lab	11
4.5. Hus utan sladd	15
4.6. Högdalen Clean Tech	16
4.7. Integration Catalyst for Residential ICT	17
4.8. KTH Live-in lab	18
4.9. Sensation III	19
4.10. Hammarby Sjöstadswerk	21
4.11. Solar Test Bed	22
4.12. Standardiserade digitala informationsleveranser	24
4.13. Urban ICT Arena	25
5. Sammanställning och diskussion	27
5.1. Värdeerbjudande	28
5.2. Kundrelationer, kundsegment och kanaler	28
5.3. Nyckelaktörer	29
5.4. Nyckelaktiviteter	29
5.5. Nyckelresurser/Intäkter och kostnader	29
5.6. Avtal och juridik	29
5.7. Boendekontakt	30
5.8. Viktiga erfarenheter och framgångsfaktorer	30
Bilaga 1: Testbäddar inkluderade i studien	32
Bilaga 2: Intervjuguide	33

1. Introduktion

Projektet Grön BoStad Stockholm har som syfte att bidra till hållbar stadsutveckling i Stockholmsregionen och att stödja övergången till en koldioxidsnål ekonomi genom att undanröja hinder för tillväxt i små och medelstora företag (SME). Projektet pågår mellan 2016 – 2019 och genomförs av fyra projektpartners: KTH Centrum för hållbart samhällsbyggande, IVL Svenska Miljöinstitutet, Sustainable innovation och Länsstyrelsen Stockholm. Projektet finansieras av EU:s regionala strukturfond.

Det främsta målet med projektet Grön BoStad Stockholm är att öka tillgången till testbäddar med fokus på bostäder där SME:s har möjlighet att utveckla, testa och visa upp sin teknik. Samt driva på innovations- och utvecklingskraften i den svenska bygg- och renoveringsindustrin genom att föra samman offentliga och privata beställare med SME:s.

Att företag får tillgång till testbäddar är viktigt eftersom instegshöjden inom miljöteknik och bygg är hög för små och medelstora företag med långa ledtider och stora investeringar. För dem fungerar testbäddar som ett viktigt steg på väg mot att kunna sälja produkter på både hemmamarknad och exportmarknad.

Bättre tillgång till testbäddar för SME:s inom Grön BoStad Stockholm ska förverkligas genom en antal aktiviteter: 1) förtydliga och samla de olika erbjudanden som testbäddarna i regionen har; 2) skapa nya testbäddar inom bostadsområdet där det finns behov; samt 3) genom att finansiera testning av teknik, vilket sker i testbäddarna.

Som ett första steg i detta arbete har en studie genomförts för att identifiera de testbäddar som finns i Sverige och särskilt Stockholmsområdet; sammanställa information om de testområden och erbjudanden som redan finns idag; samt få kunskap om de erfarenheter som finns av att driva en testbädd. Detta har gjorts dels genom en litteraturstudie och dels genom intervjuer med 13 befintliga testbäddar i Stockholm med omnejd där testbäddarnas fokus legat på tekniker och på tjänster som riktar sig mot bostäder. Denna rapport presenterar resultatet av studien.

Resultatet i rapporten kommer sedan ligga till grund för det vidare arbetet inom Grön BoStad Stockholm, bland annat vad gäller att ta fram en kravspecifikation för de nya testbäddarna som planeras att starta upp inom ramen för projektet.

1.1. Vad är en testbädd?

Någon entydig definition av begreppet ”testbädd” existerar inte. Projektet Grön BoStad utgår från Vinnovas allmänna definition:

”En testbädd är en fysisk eller virtuell miljö där företag, akademi och andra organisationer kan samverka vid utveckling, test och införande av nya produkter, tjänster, processer eller organisatoriska lösningar inom utvalda områden.”

Vinnova beskriver tre övergripande kategorier av testbäddar: laboratorium, konstruerad/simulerad användarmiljö och verklig användarmiljö. I den första kategorin sker test i isolerade, artificiella och kontrollerbara miljöer. Konstruerad/simulerad användarmiljö erbjuder test i verklighetsnära miljöer men som samtidigt är avskilda och har kontrollerbara förhållanden. I en verklig användarmiljö testas teknik direkt i den miljö där tekniken är avsedd att användas.